GESHIKHTE FUN DER ARBETER BAVEGUNG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

מאַרקסיסטישע שטודיר קורסן

געשיכטע פון דער אַרבעטער באַוועגונג

צווייטע לעקציע

די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע אין איינגלאַנד און דער טשאַרטיזם

פאַרלאַג:
אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן
80 פינפטע עוועניו
ניו יאָרק, 1932.

צווייטע לעקציע

די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע אין איינגלאַנד און דער טשאַרטיזם

פּלאַן פון ארבעט

I. די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע אין ענגלאנד און אירע פאָלגן.

די באַדינגונגען ערב דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע — איר כאַראַקטער — אירע קאָנסעקווענצן — פארוואָס איז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע פאָרגעקומען צוערשט אין ענגלאַנד? — פאַרוואָס איז זי נית באַגלייט געוואָרן פון אַ פאָליטישער רעוואָלוציע?

II. די טשאַרטיסטן־באַוועגונג, איר כאַראַקטער און די סאַמע וויכטיקע שטופן פון איר אַנטוויקלונג.

1. די ארבעטער־באַוועגונג אין איינגלאַנד פאַר דעם טשאַרטיזם: דער קאַמף קעגן מאַשינען — די לודיסטישע באַוועגונג — די רעפאָרם פון 1832 — ווי אַזוי די בורזשואַזיע האָט אויסגענוצט די ארבעטער־באַוועגונג פאר אירע אייגענע אינטערעסן — ראָבערט אָוען.

2. די טשאַרטיסטן־באַוועגונג: די פאַרטיי פון מאָראַלן צוואַנג און די פארטיי פון פיזישן צוואַנג — די טשאַרטיסטישע קאָנווענשאָן — דער צווייטער פעריאָד פון דער טשאַרטיסטן־באַוועגונג — די סאָציאלע פראָגראַם פון די טשאַרטיסטן — דער דריטער פעריאָד פון דער טשאַרטיסטן־באַוועגונג.

III. די אורזאַכן פון דעם דורכפאָל פון טשאַרטיזם — זיין היסטאָרישע באַדייטונג.

IV עקזאמען־פראַגן,

אריינפיר־באַמערקונגען צו דער צווייטער לעקציע

דער אויפקום פון אינדוסטריעלן קאַפּיטאַליזם, פון גרויס־אינדוסטריע און מאַשין־טעכניק, און די אויסבילדונג פון די צוויי הויפּט־קלאַסן פון דער מאָדערנער בורזשואַזער געזעלשאַפט — די בורזשואַזיע און דער פּראָלעטאַריאַט — קענען אַמ־בעסטן געשטודירט ווערן דורך אַן אונטערזוכונג פון דער איינגלישער געשיכטע. דער איצטיקער קאַפּיטאַל באַצוועקט צו ווייזן, ווי אַזוי עס זיינען געשאַפן געוואָרן די נויטיקע באַדינגונגען פאַר דער אַנטוויקלונג פון גרויס־אינדוסטריע, וואָס איז געווען דער פּראָצעס פון דער „אורשפּרינגלעכער אַנזאַמלונג פון קאַפּיטאַל", וואָס פּאַראַ קורס ער האָט אָנגענומען און וואָס פּאַראַ עקאָנאָמישע און סאָציאַלע ווירקונגען עס האָבן באַאיינפלוסט די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע. ווייטער, וועלן מיר אויס־פאָרשן דעם כאַראַקטער פון טשאַרטיזם, אלס די גרויסע פּאָליטישע מאַסן־באַוועגונג אין וועלכער דער פּראָלעטאַריאַט האָט זיך צום ערשטן מאָל געשטעלט פאַר זיין ציל די פאַרכאַפּונג פון דער פּאָליטישער מאַכט אין זיינע אייגענע קלאַסן־אינטערעסן.

ביים דורכאַרבעטן דעם צווייטן טייל, דאַרף דער לעזער נעמען אין אַכט, ווי אַזוי דער אַרבעטער־קלאַס האָט זיך באַפרייט פון דעם איינפלוס פון דער בורזשואַזיע און באַגריפן די נויטווענדיקייט פון זעלבסטשטענדיקער קלאַסן־אַקציע. ער דאַרף עקזאַמינירן די אידעאָלאָגיע פון ראָבערט אָוען און זיין איינפלוס אויף דער אַרבע־טער־באַוועגונג. ער דאַרף זיך אויך ספּעציעל אָפּשטעלן אויף די כאַראַקטעריסטישע אייגנשאַפטן פון יעדערן פון די דריי פּעריאָדן פון טשאַרטיזם, ווי אויך אויף דער וויכטיקייט, וואָס די טשאַרטיסטן האָבן צוגעטיילט זייער פּאָליטישע פּלאַטפאָרם, דעם טשאַרטער. דער סטודענט דאַרף אויך אונטערשיידן צווישן די טשאַרטיסטן, אין דעם פאַרשידנאַרטיקן צוזאַמענשטעל פון דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג, די הויפּט־מיינונגס־פאַרשידנקייטן איבער דער פּראָגראַם און טאַקטיק (די טענדענצן, וואָס זיי־נען פאַרטראָטן דורך לאָוועט, אָ'קאָנאָר, אָ'בריען און האַרני).

אין דעם דריטן טייל פאַרדינט ספּעציעל אויפמערקזאַמקייט דער אינדוסטריעלער אויפשוואונג און עקאָנאָמישער וועלט־מאָנאָפּאָל פון איינגלאַנד; אָט די אומשטענדן האָבן עס פאַרשטאַרקט די פּאָזיציע פון דער אַרבעטער־אַריסטאָקראַטיע. אַ פאַרגלייך דאַרף געמאַכט ווערן צווישן דער פאַרשווינדונג פון דעם רעוואָלוציאָנערן כאַראַקטער פון דער איינגלישער אַרבעטער־באַוועגונג (אין דעם נאָך־טשאַרטיסטישן פּעריאָד) און דעם ראַדיקאַליזאַציע־פּראָצעס, וואָס קומט איצט פאָר אין יענער באַוועגונג (ווי דאָס האָט באַוויזן דער גענעראַל־סטרייק פון 1926), און עס דאַרפן אויך עקזאַמינירט ווערן די אורזאַכן פון די צוויי פּראָצעסן.

לסוף דאַרף דער לעזער שטודירן די מיינונגען פון מאַרקס און ענגעלס וועגן טשאַרטיזם און די לעקציעס פון דער באַוועגונג פון דעם היינטיקן אַרבעטער קלאַס.

די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע
אין איינגלאַנד און דער
טשאַרטיזם

I.

די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע און אירע רעזולטאַטן

באַדינגונגען און כאַראַקטער פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע

די קאַפּיטאַליסטישע אָרדנונג איז אויפגעקומען דורך אַ גרינטלעכער אומגעשטאַלטונג פון דער אַלטער סיסטעם פון פּראָדוקציע און די אַלטע סאָציאַלע באַציאונגען. אָט די ענדערונג איז פאָרגעקומען אין פאַרשיידענע צייטן אין פאַרשיידענע לענדער. אין איינגלאַנד איז די מאָדערנע קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם אנטשטאַנען פריער ווי אין אַנדערע לענדער און דאָרטן אָנגענומען אירע גרויזאַמסטע פאָרמען. ביים סוף פון 18טן יאָרהונדערט האָט זיך אין איינגלאַנד אָנגעהויבן אַנטוויקלען די קאַפּיטאַליסטישע אינדוסטריע אויף אַ גרויסן מאַסשטאַב — מאַשינען האָבן אָנגעהויבן פאַרנעמען דעם פּלאַץ פון האַנט־ארבעט, די אגריקולטורעלע ענגלאַנד האָט אָפּגעטראָטן דעם אָרט פאַר דער אינדוסטריעלער ענגלאַנד, ס׳איז אויפגעקומען אַ קלאַס פון פּראָלעטאַריער, עס זיינען אויסגעוואקסן גרויסע נייע שטעט, עס זיינען איינגעשטעלט געוואָרן נייע פאַרקער־מיטלען.

וואָס פאַרא באַדינגונגען זיינען געווען נויטיק פאַר דעם טריאומף פון דעם קאַפּיטאַליסטישן פּראָדוקציע־שטייגער? 1) די אַנוועזנהייט פון קאַפּיטאַל אָנגעקצולאַזן גרויסע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען; 2) די אַנוועזנהייט פון „פרייער" ארבעטס־קראַפט — „פריי" אויך פון די פּראָדוקציע־מיטלען און פון ערד־אייגנטום. פאַרשטענדלעך, אַז דיביידע פאַרבינדונגען זיינען ניט געשאַפן געוואָרן אין דער נויטיקער מאָס מיט איין קלאַפּ; זיי האָבן זיך אנטוויקלט גראַדנוייז אין משך פון אַ פּעריאָד, וואָס מאַרקס האָט אָנגערופן דער פּעריאָד פון דער פּרימיטיווער אָדער אורשפּרינגלעכער אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַל.

אָט דער פּעריאָד פון פּרימיטיווער אָנזאַמלונג איז ניט געווען, פונדעסטוועגן, קיין גלאַטע, פרידלעכע און ריין־עקאָנאָמישע אנטוויקלונג, ווי בורזשואַזע היסטאָריקער האָבן ליב אים צו באַשרייבן. פונקט פאַרקערט, דער אויפקום פון קאַפּיטאַליזם איז באַגלייט געוואָרן פון אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע, „די סאַמע בלוט־דורשטיקסטע רעוואָלוציע, וואָס איז באַקאַנט אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט". (מאַרקס.)

ביים באַהאַנדלען די פאַרכאַפּונג און פּלינדערונג פון קאָלאָניעס אין דעם פּעריאָד פון פּרימיטיווער קאַפּיטאַליסטישער אָנזאַמלונג, האָט מאַרקס געשריבן:

„די אַנטדעקונגען פון גאָלד און זילבער אין אמעריקע; די אויסראָטונג

פון די אָרט־געבירטיקע אין אַ צאָל פאַלן, זייער פאַרשקלאַפונג, אין אַנדערע — זייער באַגראָבונג אין די שאַכטעס; די אָנהויבן פון דער פאַרכאַפּונג און באַרויבונג פון די איסט־אינדיעס; די פאַרוואַנדלונג פון אפריקע אין אַ סטאַנציע פאַר די זאַפּאַסן פון נעגערס, וואָס זיינען געווען דער רויער מאַטעריאַל פון דעם שקלאַפן־האַנדל — אָט דאָס זיינען געווען די אינ־צידענטן, וואָס האָבן כאַראַקטעריזירט דעם ראָזעווען באַגינען פון דער ערא פון קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע. דאָס זיינען געווען די אידעאַלע פּראָ־צעסן, וואָס האָבן געשאַפן די הויפּט־פאַקטאָרן פון אורשפּרינגלעכער (עלע־מענטאַרער) אָנזאַמלונג... אין ענגלאַנד, ביים סוף פון דעם זיבעצנטן יאָר־הונדערט, זיינען זיי סיסטעמאַטיש געוואָרן קאָנצענטרירט אין דער קאָלאָניאַ־לער סיסטעם, דער נאַציאָנאַלער חוב סיסטעם, די מאָדערנע סיסטעם פון שטייערן און די מאָדערנע סיסטעם פון פּראָדוקציע. ביז אַ געוויסן גראַד האָבן זיי זיך געשטיצט אויף ברוטאַלער קראַפט ווי, צום ביישפּיל, אין דער קאָלאָניאַלער סיסטעם. אַלע צוזאַמען האָבן זיי זיך געשטיצט אויף דער מאַכט פון דעם שטאַאַט, אויף דער קאָנצענטרירטער און אָרגאַניזירטער קראַפט פון דער געזעלשאַפט, כדי צו סטימולירן די אומוואַנדלונג פון פעאָדאַ־לער פּראָדוקציע אין קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע, און כדי צו פאַרקירצן דעם איבערגאַנגס־פּעריאָד".*)

אפילו אַ בורזשואַזער פּראָפעסאָר, ווי ווערנער זאָמבאַרט, האָט געמוזט אָנווייזן, אַז דער קאַפּיטאַליזם איז אויפגעקומען אין מערב־אייראָפּע, ווייל דריי פערטל פון דער וועלט איז צעראַבירט געוואָרן. דורך אומברחמנותדיקער עקספּראָפּריאַציע פון דעם פּויערטום און דער רואינירונג פון האַנטווערקעריי זיינען דער פּויער און דער זעלבסטשטענדיקער האַנטווערקער פאַרוואַנדלט גע־וואָרן אין פּראָלעטאַריער וואָס זוכן אַרבעט, וועמעס איינציק אייגנטום באַ־שטייט אין זייער אַרבעטס־קראַפט.

„די אַזוי־גערופענע אורשפּרינגלעכע אָנזאַמלונג איז דעריבער נישט אַנ־דערש ווי דער היסטאָרישער פּראָצעס, וואו דער פּראָדוצירער ווערט אָפּגעגט פון די פּראָדוקציע־מיטלען. זי נעמט אָן אַן „אורשפּרינגלעכע" פאָרם, ווייל זי געהערט צו דער אורשפּרינגלעכער פאַזע, וועלכע ווערט דורכגעמאַכט פאַרן סאַמע אָנהויב פון דער געשיכטע פון קאַפּיטאַליזם, אוממיטלבאַר פאַר דער איינפירונג פון דעם פּראָדוקציע־מעטאָד, וואָס איז אייגנטימלעך דעם קאַ־פּיטאַליזם...

„דער אוממיטלבאַרער פּראָדוצירער, דער אַרבעטער, האָט ניט געקענט אויפגעבן זיין אייגענע פּערזאָן ביז ער האָט נישט אויפגעהערט צו זיין צוגע־בונדן צום צאָדן; ער האָט אויפגעהערט צו זיין דער שקלאַף, פּאַראָבאָק אָדער

---

*) קאַרל מאַרקס „קאַפּיטאַל", ערשטער באַנד. אַללען און אונוויין, 1928, ז. 832-3. י. מ. דענט („עווערימען" סעריעס), 1930, און אינטערנעשאַנעל פּאַבלי־שערס. די אָנווייזונגען אויפן בוך „קאַפּיטאַל" זיינען צו יענע אויסגאַבן, וואָס האָבן דעם זעלבן אויסשטעל פון די זייטלאַך אין די ענגלישע אויסגאַבן.

משכון פון אן אנדער פערזאָן... אָבער, פון דער צווייטער זייט, קומען ניט אָט די נייע באפרייטע פערזאָנען אין מארק זיך פארקויפן ביז מען האָט בא זיי אוועקגערויבט אַלע פּראָדוקציע־מיטלען און אַלע עקזיסטענץ־באוואָרענישן, וואָס די אַלטע אינסטיטוציעס האָבן זיי צוגעשטעלט. די געשיכטע פון דער עקספּראָפּריאַציע (דאָס אוועקנעמען זייער אייגנטום) איז פאַרשריבן אין די כראָניקעס (געשיכטע־ביכער) פון דער מענטשהייט מיט בוכשטאַבן פון בלוט און פייער".*)

דאָס פאַרבייטן די פעאָדאַלע באַציאונגען אין דער געזעלשאַפט אויף קאַפּיטאַליסטישע, די פאַרשווינדונג פון דעם קליינעם ערענדע־פאַרמער פאַר דעם גרויסן פאַרמער, די עקספּראָפּריאַציע פון דעם פּויערטום, האָט זיך אָנ־געהויבן אין איינגלאַנד אַזוי פרי ווי ביים סוף פון דעם פופצנטן יאָרהונדערט; אָבער ביים שלוס פון דעם אכצנטן יאָרהונדערט איז עס געוועזן ספּעציעל ברייט פאַרשפּרייט. אין דעם פּעריאָד פון 1710 ביז 1760 האָט מען אָפּגע־שלאָסן 335,000 אַקער לאַנד בשעת פון 1760 ביז 1843 האָט מען אָפּגע־שלאָסן זיבן מיליאָן אַקער. די איינגלישע לאַנד־באַזיצער, צום ביישפּיל, האָבן אין משך פון דער שנעלער אַנטוויקלונג פון דער וואָל־אינדוסטריע אין דעם זעכצנטן יאָרהונדערט געהאַלטן פאַר מער פּראָפיטבאַר צו פאַרטרייבן די פּויערים פון דעם באָדן און צו פאַרוואַנדלען גוטע אַקערבוי־ערד אין פּאַשע־לאָנקעס פאַר שעפּסן. „מענטשן ווערן איינגעשלונגען פון שעפּסן", האָט געשריבן טהאָמאַס מאָר אין 1516. דער שטאַט האָט שטאַרק געשטיצט די לאַנד־באַזיצער ציים אָפּשליסן דעם פּויערשן באָדן דורך געבן זיי געזעצלעכע סאַנקציע, דורך „פּאַרלאַמענט־אַקטן", א. אז. וו. מיט דער הילף פון די גע־זעצן, האָט מאַרקס געשריבן, „האָבן די פּריצים גענומען פאַר זיך אַלס זייער פּריוואַט־אייגנטום דעם באָדן, וואָס האָט געהערט צו דער באַפעלקערונג". גרויסע מאַסן פון פּויערים האָבן געדאַרפט מאַכן פּלאַץ פאַר שעפּסן און גיין אין די שטעט זוכן ארבעט. פון די 180,000 אייגנטימער פון קליינע פאַרם־באַלעבאַטישקייטן אין איינגלאַנד ביים סוף פון דעם 17טן יאָרהונדערט איז פּאַקטיש קיינער ניט געבליבן מיט הונדערט יאָר שפּעטער.

דער היסטאָריקער טאָינבי האָט געשריבן:

„אַ מענטש וואָס ווייס ניט אונדזער געשיכטע אין משך פון דעם צווישן־פּעריאָד קען זיך משער זיין, אַז אַ גרויסע אויסראָטונגס־מלחמה איז פאָרגע־קומען, אָדער אַ שטורמישע סאָציאַלע רעוואָלוציע, וואָס האָט פאַראורזאַכט דעם איבערגאַנג פון איין קלאַס צו אַ צווייטן".*)

אָט די טיפע ענדערונגען אין דאָרף האָבן אוועקגעריסן טויזנטער פּויערים פון דעם באָדן און געשאַפן אַן ארמיי פון לוין־ארבעטער פאַר דער אינדוסטריע. די אַגראַר־רעוואָלוציע, וואָס האָט פאַרניכטעט אַלע רעשטלעך פון די אַלטע דאָרף־אינסטיטוציעס (צוטיילט די באַלעבאַטישקייטן אין געמיינדע־באָדן),

*) מאַרקס „קאַפּיטאַל", ז. 792.

*) ארנאָלד טאָינבי, „לעקציעס וועגן דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע", לאָנדאָן, 1903, ז. 36.

האָט געהאָלפן צו אַנטוויקלען די אינטענסיווע באָדן־באַארבעטונג, די ענדערונג פון דער דריי־פעלדיקער סיסטעם אויף דער סיסטעם פון בייטן די תבואות, די איינפירונג פון לאַנדווירטשאַפטלעכע מאַשינען. זי איז אויך געווען פון גרויס וויכטיקייט פאַר דער אויסשפּרייטונג פון דעם היימישן מאַרק פאַר אינדוסטריע. אַזוי לאַנג ווי דער פּויער האָט זיך פעסט געהאַלטן אָן זיין שטיק לאַנד, האָט ער אַליין פּראָדוצירט דעם גרעסטן טייל פון די זאַכן, וואָס ער האָט געדאַרפט און געקויפט זייער ווייניק אויפן מאַרק. אָט די לאַגע האָט זיך געענדערט מיט דער עקספּראָפּריאַציע פון דעם פּויערטום. ס'איז געוואַקסן די צאָל פאַרבורויכער פון די פּראָדוקטן פון אינדוסטריע בעת די לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן זיינען געוואָרן אַלץ אין אַ גרעסערער מאָס סחורות, וואָס ווערן פּראָדוצירט פאַרן מאַרק.

„די צעשמעטערונג פון דעם פּויערטום", האָט לענין געשריבן אין 1899, „באַשאַפט דעם היימישן מאַרק פאַרן קאַפּיטאַליזם. צווישן די אָרעמערע שיכטן צעוואַקסט זיך דער מאַרק פאַר געברויך־אַרטיקלען (זאַכן פאַר זייער איינענעם באַנוץ). דער דאָרפישער פּראָלעטאַריאַט פאַרברויכט ווייניקער ווי דער מיטעלער פּויער, און פאַרברויכט פּראָדוקטן פון אַן אָרעמערער קוואַליטעט (ווי קאַרטאָפל אנשטאט ברויט), אָבער ער קויפט מער".

די פאַרשווינדונג פון דעם קלאַס פון מיטעלע פּויערים, זייער צוואַנגס־עקספּראָפּריאַציע, האָט געגעבן אַ מעכטיקן שטויס די אויסשפּרייטונג פון דעם היימישן מאַרק און גלייכצייטיק געשאַפן אַ מאַסן־נאָכפראַגע אויף סחורות; דערמיט איז פאַרגרעסערט געוואָרן די ארבעט־צעטיילונג און ס'איז פאַרשנעלערט געוואָרן דער זיג פון דער גרויס־אינדוסטריע און מאַשינעריע. איין רעזולטאַט פון אָט די אַלע פּראָצעסן איז געווען די גרויסע פאַרגרעסערונג אין דעם עקספּאָרט־האַנדל און אין דער וויכטיקייט פון אויסלענדישע מערק.

די טעכנישע רעוואָלוציע — אַ צאָל דערפינדונגען אין שפּינעריי און וועבעריי און ספּעציעל די דערפינדונג פון דער דאַמף־מאַשין — האָט פאָר־אויסבאַשטימט דעם איבערגאַנג צו מאַשין־פּראָדוקציע. בורזשואַזע היסטאָריקער באַטראַכטן דערפינדונגען אַלס די צופעליקע ארבעט פון הויך־טאַלאַנטירטע פערזענלעכקייטן. דאָס איז אָבער נישט ריכטיק; מערסטנטייל נעמען זיך די דערפינדונגען פון עקאָנאָמישע און סאָציאַלע נויטווענדיקייטן.

רעזולטאַטן פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע

די מאַשינען האָבן פאַראורזאַכט אַ געוואַלטיקע ענדערונג אין דער גאַנצער סאָציאַלער אָרדנונג פון איינגלאַנד.

„פאַר דער איינפירונג פון מאַשינען — האָט ענגעלס געשריבן אין 1845 — איז די פאַרשפּינונג און פאַרוועבונג פון דעם רוי־שטאָף דורכגעפירט געוואָרן אין דער היים פון דעם ארבעטער. פרוי און טאָכטער האָבן געשפּונען

דעם גאַרן, וואָס דער מאַן האָט פאַרוועבט... אָט די וועבער־פאַמיליעס האָבן געלעבט מערסטנס אין די דערפער, ניט ווייט פון די שטעט, און האָבן געקענט גאַנץ פיין אויסקומען מיט זייערע לוינען...

„אויף דעם אופן האָבן די אַרבעטער געפירט אַ צוריקגעצויגן, פרומען און פרידלעכן לעבן און זייער מאַטעריעלע לאַגע איז געווען אַ סך אַ בעסערע, ווי באַ זייערע נאָכפאָלגער. זיי האָבן זיך ניט געדאַרפט איבעראַרבעטן, זיי האָבן ניט געאַרבעט מער וויפיל זיי האָט זיך געגלוסט, און דאָך פאַרדינגט געוווּנג פאַר זייערע באַדערפענישן. זיי האָבן געהאַט פרייע צייט פאַר געזונטער אַרבעט אין גאָרטן אָדער פעלד, אַן אַרבעט, וואָס איז פאַר זיך אַליין אַ דער־האָלונג, און האָבן נאָך אַ חוץ דעם געקענט אַנטיילנעמען אין די פאַרווײַלונגען און שפּילן פון זייערע שכנים... זייערע קינדער זיינען געוואַקסן אין דער פרישער דאָרף־לופט, און בלויז זעלטן אַרויסגעהאָלפן זייערע עלטערן אין דער אַרבעט". (ענגעלס: די לאַגע פון דעם אַרבעטער־קלאַס אין איינגלאַנד אין 1844, ז. 2-1).

מיטן דערשיינען פון דער מאַשין האָבן זיך די אומשטענדן ראַדיקאַל געענדערט. שוין די ערשטע דערפינדונג — די „שפּין־דזשעני" (דער פינדער פון האַרקרייווס אין 1764) — האָט פּראָדוצירט זעקס מאָל אַזויפיל ווי די אַלטע שפּינראָד. אויף דעם אופן האָט יעדע נייע דערפינדונג און פאַרפולקאָמונג געמאַכט איבעריק אַ באַשטימטע צאָל אַרבעטער, און די צאָל האָט געהאַלטן אין איין שטייגן. די איינפירונג פון מאַשינען האָט מיט זיך געבראַכט דעם כסדרדיקן פיינלעכן פאַלן פון האַנט־אַרבעט.

„די וועלטגעשיכטע — האָט מאַרקס געשריבן — ווייס ניט פון קיין מער האַרצרייסנדיקן ספּעקטאַקל ווי דער שטופנווייזער אונטערגאַנג פון די איינג־לישע האַנט־לום וועבערס, אַ פּראָצעס, וואָס האָט געדויערט צענדליקער יאָרן און איז פולשטענדיק פאַרענדיקט געוואָרן צום יאָר 1838". (מאַרקס, „קאַ־פּיטאַל", ז. 461).

אַלץ גרעסערע צאָלן פרויען און קינדער זיינען אַריינגעצויגן געוואָרן אין פאַבריק־אַרבעט. די וואַקסנדיקע נאָכפראַגע אויף פאַבריק־פּראָדוקטן האָט דערמוטיקט די קאַפּיטאַליסטן צו אַלץ גרעסערער און גרעסערער עקספּלואַטאַ־ציע פון דעם אַרבעטער. אין דער זעלבער ריכטונג האָט אויך געווירקט דאָס שטרעבן אויסצונוצן די מאַשינען אין דער פולסטער מאָס און אין דער מעג־לעך קורצסטער צייט, ווייל אין דעם פעריאָד פון טעכנישער רעוואָלוציע זיינען מאַשינען שנעל פאַרעלטערט געוואָרן און אַרויס פון געברויך. דער אַרבעטס־טאָג איז פאַרקלענערט געוואָרן ביז זעכצן און אַכצן שעה. ניט אומזיסט האָט מאַרקס געשריבן אין „קאַפּיטאַל", (ז. ז. 4-283) וועגן דעם:

„אַלע גרענעצן פון שטייגער־לעבן און נאַטור, פון עלטער און געשלעכט, טאָג און נאַכט, זיינען אָפּגעשאַפט געוואָרן. אפילו די באַגריפן אַליין פון טאָג און נאַכט, וואָס זיינען פאָרמולירט געוואָרן אַזוי איינפאַך אין די אַלטע געזעץ־ביכער, זיינען געוואָרן אַזוי צעשוואומען, אַז אַזוי שפּעט ווי 1860 האָט אַן איינגלישער ריכטער געדאַרפט באַנוצן אמתן תלמודיסטישן שאַרפ־

זין אַרויסצוגעבן אַ געזעצלעכע אַנטשיידונג וועגן דעם וואָס איז נאַכט און וואָס איז טאָג. דער קאַפּיטאַל האָט געפייערט זיינע אָרגיעס“.

קינדער פון דעם צאַרטסטן עלטער זיינען שוין געווען באַשעפטיקט אין די פאַבריקן; די קאַפּיטאַליסטן האָבן זיך ניט אָפּגעהאַלטן פון צולאָזן אַרבעטן פיר און פינף יאָריקע קינדער.

אין אַ באַריכט פון אַ פאַבריק־קאָמיסיע ווערט דערקלערט, אַז קינדער פלעגן פון די אויפזעער אַרויסגעצויגן ווערן פון די בעטן, אַז זיי פלעגן געטריבן ווערן מיט קלעפּ און מיט בייטשן אין דער פאַבריק, נאַקעט, טראָגנדיק זייערע קליידער אין די הענט, און וויפיל מען האָט פון זיי דורך קלעפּ געפּרואווט דעם שלאָף פאַרטרייבן, פלעגן זיי פונדעסטוועגן איינשלאָפן בא דער מאַשין, פולשטענדיק אויסגעשעפּט. דער זעלבער באַריכט גיט איבער, אַז איין קינד, נאָכן איינשלאָפן ביי דער מאַשין איז אויפגעשפּרונגען אויפן געשריי פון אויפזעער, און נאָך מיט פאַרמאַכטע אויגן געפּרואווט מאַכן די באַוועגונגען פון זיין אַרבעט, כאָטש די מאַשין אַליין איז ניט געגאַנגען; ווי די קינדער, צו מיד צו גיין אַהיים נאָך דער אַרבעט, פלעגן פאַרקריכן הינטער פּעק פון באַוול און דאָרטן איינשלאָפן, און מען פלעגט זיי מיט קלעפּ אַרויסיאָגן פון די טעקסטיל־פאַבריקן; ווי הונדערטער קינדער פלעגן קומען אַהיים אַזוי אויסגעמוטשעט, אַז זיי פלעגן פשוט ניט האָבן מער קיין כוח צו עסן און אַוועקפאַלן שלאָפן.

מיט דער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע האָט זיך כסדר אומגעהויער פאַרגרעסערט די מאַטעריעלע אומזיכערקייט פון די אַרבעטער. דער היים־אַרבעטער האָט שטענדיק געלעבט אין שרעק פאַר דער געפאַר, אַז ער וועט איינגעשלונגען ווערן פון דער פאַבריק. דער פאַבריק־אַרבעטער האָט אויך געדאַרפט זיין צוגעגרייט יעדן מאָמענט פאַר אַ קריזיס אָדער פאַרפולקאָמונג פון די מאַשינען, ווען ער וועט דאַרפן פליען פון דער פאַבריק.

האַנט אין האַנט מיט דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע איז אויך געגאַנגען ־ער וואוקס פון די גרויסע שטעט און אינדוסטריעלע צענטערס, וואו די אַרבעטער האָבן געלעבט אין דעם גרעסטן עלנט און איינגשאַפט, אין קליינע קברים־שטיבלעך און חורבות. שכרות, פּראָסטיטוציע און פאַרברעכן האָבן זיך שטאַרק פאַנאַנדערגעבליט אויף אָט דעם פּרוכטבאַרן באָדן פון שרעקלעכער דחקות און נויט. אין 1805 האָט מען אין איינגלאַנד אַרעסטירט פאַר קרימינעלע פאַרברעכנס 4,605 פּערזאָנען; אָבער מיט 20 יאָר שפּעטער, ווען דער קאַפּיטאַליזם האָט זיך שוין געהאַט באַפעסטיקט, איז שוין די צאָל געשטיגן ביז 14,737. דער איינגלישער קאַפּיטאַליזם האָט דערגרייכט זיינע ערשטע זיגן אויפן חשבון פון דער גרעסטער פאַראָרעמונג און פאַרהונגערונג פון דעם אַרבעטער קלאַס, אויף דעם גרונט פון אַ רואינירט פויערטום אין איינגלאַנד און אין די קאָלאָניעס.

דער וועג פון דער אינדוסטריאַליזירונג און דעם אויפבוי פון דער נייער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט־אָרדנונג אין סאָוועטן־פאַרבאַנד אונטערשיידט

זיך פונדאמענטאל פון דעם וועג אויף וועלכן עס איז געגאנגען די קאפּיטאַ־ליסטישע אָרדנונג.

„ווייל אין דער הינזיכט באַזיצט די פּראָלעטאַרישע מלוכה אַזעלכע פּאָרצוגן, וואָס די בורזשואַזע מלוכות האָבן ניט און קענען ניט האָבן. די נאַציאָנאַליזירטע אינדוסטריע, דער נאַציאָנאַליזירטער פּאַרקער־ און קרעדיט־וועזן, דער מאָנאָפּאָל פון אויסלענדישן האַנדל און דער אינערלעכער האנדל, וואָס ווערט רעגולירט פון דער מלוכה — דאָס אַלץ זיינען קוואַלן פון צוגאָב־קאַפּיטאַלן, וועלכע קענען גענוצט ווערן צו אַנטוויקלען די אינדוסטריע פון אונדזער לאַנד, וואָס קיין איינציק בירגערלעך לאַנד האָט קיינמאָל ניט געקענט קריגן... דערפאַר איז דער אַנטוויקלונגס־וועג, וואָס איז ניט מעגלעך פאַר די קאַפּיטאַליסטישע מלוכות, יע אָפן און מעגלעך, ניט געקוקט אויף אַלע שוועריקייטן, פאַר דער פּראָלעטאַרישער מלוכה". (סטאַלין: פּראָבלעמען פון לענינים.)

וואָס זיינען די פאָלגן פון דער אינדוסטריאַליזירונג פון דעם סאָוועטן־פאַרבאַנד פאַר די ארבעטער און פויערים? מיט דער הילף פון דער סאָ־ציאַליסטישער אינדוסטריע ווערן די קליינע פויערשע ווירטשאַפטן פאַר־וואַנדלט אין ריזיקע סאָציאַליזירטע לאַנדווירטשאַפטלעכע אונטערנע־מונגען — קאָלכאָזן און סאָווכאָזן — וואָס האָבן צום סוף 1931 שוין באַ־טראָפן 62 פּראָצענט פון די פאַרמס און 79 פּראָצענט פון דעם גאַנצן קולטיווירטן באָדן. בשעת די אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם האָט געמיינט די גרעסטע פאַראָרעמונג און די גרעסטע ליידן פאַר די פויערים, האָט דער סאָ־ציאַליסטישער אויפבוי אין סאָוועטן־פאַרבאַנד פאַרזיכערט די פויערים א שטופּ פון מאַטעריעלן און קולטורעלן וואוילזיין, וואָס האָט ניט קיין גלייכן אין זיין געשיכטע.

די וועלט־בורזשואַזיע און די סאָציאַל־דעמאָקראַטן ריידן וועגן שקלאַפן־ארבעט אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, אָבער אין דער אמתן איז דער ריזיקער וואוקס פון דער סאָוועטישער ווירטשאַפט געגאַנגען האַנט אין האַנט מיט א סיסטע־מאַטישער פאַרבעסערונג אין די לעבנס־באַדינגונגען פון די ארבעטער. אין די קאַפּיטאַליסטישע לענדער האָט די אַרבעטלאָזיקייט דערגרייכט אומגעהער־טע ריזיקע צאָלן; אין סאָוועטן־פאַרבאַנד איז זי פולשטענדיק אָפּגעשאַפט געוואָרן. געוויסע שוועריקייטן, וואָס זיינען פאַראורזאַכט געוואָרן דורך דער־נויטיקייט פון מאַכן ריזיקע קאַפּיטאַל־אינוועסטמענטס כדי צו פאַרשנעלערן דעם גאַנג פון דער אינדוסטריאַליזאַציע און דורך דער פאַרוואַנדלונג פון די צעשפּליטערטע צוריקגעשטאַנענע פויערים־ווירטשאַפטן אין ריזיקע קאָלעק־טיווע ווירטשאַפטן, וועלן באַזייטיקט ווערן נאָך דער דערפאָלגרייכער פאַר־ענדיגונג פון דעם פינף יאָר פּלאַן.

נאָר לאָמיר זיך אומקערן צו איינגלאַנד! דער אָנהויב פון דעם 19טן יאָרהונדערט האָט אויך געבראַכט א טעכנישע רעוואָלוציע אויף דעם געביט פון פאַרקער (פולטאָנס דאַמף־שיף אין 1815 און סטעפענסאָנס לאָקאָמאָטיוו אין 1829).

מיר גיבן דאָ אונטן אַ באַשרייבונג פון דער פּען פון אַ מענטשן, וואָס האָט געלעבט אין יענער צייט, וועגן דעם דורכפאָר פון דער ערשטער דאַמף־שיף איבער דעם ענגלישן קאַנאַל.

„די איינוואוינער פון די אַרומיקע שטעט האָבן זיך פאַרזאַמלט אין גרויסע מאַסן אויפן ברעג, פאַרגאַפט פון דעם גערויש פון די רעדער און דער־שראָקן ביים אָנבליק פון די פונקען און פייער־צונגען, וועלכע האָבן זיך געריסן פון דעם קוימען. אָט דער אומגעוויינלעכער פּאַקל האָט געשניטן די כוואַליעס, ווערנדיק פאַרפאָלגט פון אַלעמעס בליקן, און פאַר־שפּרייט שרעק אויף זיין וועג. אַלאַרם־געשרייען: פייער! פייער! שטור־רעם־גלאָקן און הונטגעבילן האָבן נאָכגעפאָלגט אָט די פאַנטאַסטישע דער־שיינונג ביז די נאַכט איז צוגעפאַלן".

ניט ווייניקער קוריאָז זיינען געווען די פאָראורטיילן קעגן דער ערשטער אייזנבאַן. דער באַרימטער געלערנטער אַראַגאָ דערקלערט אין 1835, אַז צוליב דער נידעריקער טעמפּעראַטור פון טונעלן, דעם פּלוצימדיקן איבערגאַנג פון קעלט צו היץ, קענען די מענטשן, וואָס שוויצן, לייכט קריגן לונגען־אָנטציג־דונגען, קאַטאַרן, א. אז. וו. אַנדערע האָבן געהאַלטן, אַז ווען צוויי צוגן, וואָס פאָרן אין געגנזייטיקע ריכטונגען זאָלן פאַרבייגיין איינע די אַנדערע, וועט די לופט צווישן די צוויי ווערן אַזוי צוזאַמענגעפּרעסט, אַז אַלע רייזנדע קע־נען דערשטיקט ווערן. די פויערים האָבן צוגעשריבן די לאַנגע פּעריאָדן פון רעגנס, קאַרטאָפל־קראַנקהייטן און יעדער אַנדער אומגליק און שלאָק צום רויך פון די לאָקאָמאָטיוון.

די מאַשין האָט אָבער געזיגט ניט געקוקט אויף אַלע שטערונגען און פאָראורטיילן. צום מיטן פון 19טן יאָרהונדערט איז שוין די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע אין איינגלאַנד געווען פולשטענדיק פאַרענדיקט. אַ דאַנק דער מאַשין איז אומגעהויער געוואָקסן די אַרבעטס־פּראָדוקטיוויטעט. ענגלאַנד האָט זיך פאַרוואַנדלט אַלץ מער אין דעם „וואַרשטאַט פון דער וועלט". דאָס נאַציאָנאַלע רייכטום — דאָס הייסט די פּראָפיטן פון די קאַפּיטאַליסטן — איז געוואַלטיק געשטיגן. גלייכצייטיק האָבן זיך אָבער אויך אַנטוויקלט אַלע ווידערשפּרוכן, וואָס ווערן געבוירן דורך דעם אַנאַרכישן כאַראַקטער פון קאַ־פּיטאַליזם. מיטן זיג פון קאַפּיטאַליזם זיינען אַנטשטאַנען רעגלמעסיקע טיפע און דויערנדיקע קריזיסן (1825, 1836, 1847). אַלע פריערדיקע געזעלשאַפט־לעכע באַציאונגען זיינען צושמעטערט געוואָרן פון דער אינדוסטריעלער רע־וואָלוציע. וועגן די אַלטע פּאַטריאַרכאַלע באַציאונגען צווישן מייסטער און געזעלן האָט שוין מער ניט געקענט זיין קיין רייד. דער תהום צווישן דער בורזשואַזיע און דעם פּראָלעטאַריאַט, וואָס איז אַרויסגערופן געוואָרן צום לעבן דורך דער רעוואָלוציע, איז געוואָרן אַלץ ברייטער און טיפער.

דאָך איידער מיר גייען איבער צו באַטראַכטן דעם ערשטן אויפטריט פון דעם איינגלישן פּראָלעטאַריאַט אויף דער סצענע פון געשיכטע, מוזן מיר אונטערזוכן צוויי פראַגן: פאַרוואָס איז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע

פאַרגעקומען אין איינגלאַנד און ניט אין אַ וועלכן עס איז אַנדער לאַנד ? פאַרוואָס איז די רעוואָלוציע ניט באַגלייט געוואָרן פון אַ פּאָליטישער רע־וואָלוציע ?

פאַרוואָס איז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע פאָרגעקומען צוערשט אין איינגלאַנד

ווי קומט עס, וואָס די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע איז פאָרגעקומען צוערשט אין איינגלאַנד ? איז עס צוליב די נאַציאָנאַלע און ראַסן־אייגנ־טימלעכקייטן פון דעם איינגלישן פאָלקס־כאַראַקטער, ווי אַ סך אידעאַליסטי־שע היסטאָריקער ווילן אונדז מאַכן גלויבן ?! אָדער אפשר דערפאַר, וואָס איינגלאַנד איז געווען דאָס ערשטע לאַנד צו ווערן רייך דורך פּלינדערן אירע קאָלאָניעס און אָנזאַמלען ריזיקן קאַפּיטאַל ? אויך די דערקלערונג וועט נישט זיין גענוג. אין 16טן און 17טן יאָרהונדערט זיינען געווען אין אייראָפּע אַ סך רייכערע לענדער, ווי איינגלאַנד, וואָס האָט אָנגעהויבן פירן אַ קאָלאָניאַ־לע פּאָליטיק שפּעטער פון אירע שכנים אין מערב־אייראָפּע. שפּאַניע און פּאָרטוגאַל, צום ביישפּיל, זיינען שוין געווען גרויסע קאָלאָניאַל־מאַכטן נאָך אין 16טן און 17טן יאָרהונדערט. פאַרוואָס איז די אינדוסטריעלע רעוואָלו־ציע צוערשט דאָרטן ניט פאָרגעקומען ? די אורזאַך פאַר דעם איז דאָס, וואָס די אַנטוויקלונג פון קאָלאָניאַלן האַנדל און האַנדל־קאַפּיטאַל איז נאָך ניט גענוג צו באַשאַפן דעם אינדוסטריעלן קאַפּיטאַליזם. קאָלאָניאַלער באַזיץ העלפט ניט אין אַלע פאַלן דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג פון דעם איי־ראָפּייאישן מוטערלאַנד. די אַנטוויקלונג פון האַנדלס־קאַפּיטאַל קען אונטער־גראָבן די אַלטע פּראָדוקציע־פאַרהעלטנישן, אָבער אַן־און־פאַר־זיך איז זי נאָך ניט בכוח צו שאַפן אַ נייע סיסטעם פון פּראָדוקציע. די באַזונדערע קאָנקרעטע פאָרם פון דער עקאָנאָמישער אָרדנונג, וואָס אַנטשטייט אַלס אַ רעזולטאַט פון קאָמערציעלן קאַפּיטאַליזם, הייננט אָפּ אָן די פּראָדוקציע־פאַרהעלטענישן אין דער צייט, ווען עס אַנטוויקלט זיך דער האַנדלס־קאַפּיטאַל. די געוואַלטיקע קאָלאָניאַלע רייכטימער פון שפּאַניע, צ. ב., האָבן געשטערט איר קאַפּיטאַליסטישע אַנטוויקלונג, ווייל דאָס האָט פאַרשטאַרקט די פעאָ־דאַלע באַציאונגען, וואָס האָבן זיך שוין פאַקטיש אויסגעלעבט. בלויז דער פעאָדאַליזם האָט גענאָסן פון די גרויסע רייכטימער פון די שפּאַנישע און פּאָרטוגעזישע קאָלאָניעס — די קעניגלעכע מאַכט, די קאַטוילישע קירכע, דאָס גאַנצע פעאָדאַלע באַאַמטנטום, וואָס זיינען געקומען אין באַרירונג מיט די קאָלאָניעס. די שפּאַנישע פעאָדאַלן האָבן בעסער אויסגעקליבן די לייכטע מעגלעכקייטן צו ווערן רייך דורך די קאָלאָניעס איידער צו אַנטוויקלען די ווירטשאַפט פון זייער אייגענעם לאַנד ; פּראָדוקטיווע ארבעט איז בא זיי געווען פאַררעכנט פאַר אַ מיאוסער און נידעריקער באַשעפטיקונג. קורץ, דער פאָרטשריט פון דעם האַנדלס־קאַפּיטאַל אין שפּאַניע האָט געפירט, ווי מאָדנע דאָס זאָל ניט קלינגען, צו אַ פאַרשטאַרקונג פון דער

אונטערגייענדיקער פעאָדאַלער אָרדנונג און בשום אופן ניט צו דעם געבורט פון דער נייער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט. האָלאַנד איז אַ צווייטער ביישפּיל. האָלאַנד איז געווען דאָס לאַנד, וואָס האָט דער־גרייכט די אויבערהערשאַפט אַלס אַ קאָלאָניאַלע און האנדלס־מאַכט נאָך דער ירידה פון שפּאַניע און פּאָרטוגאַל. לכתחילה איז די האָלענדישע קאָלאָניאַלע פּאָליטיק געווען אייגנג פאַרבונדן מיט דער אַנטוויקלונג פון מאַנופאַקטור אין לאַנד גופא. פונדעסטוועגן איז דאָרטן ניט פאָרגעקומען קיין אינדוסטריעלע רעוואָלוציע. פאַרוואָס? ווייל די האָלענדישע קאָלאָניאַלע פּאָליטיק האָט באַלד פאַרלאָרן איר פאַרבינדונג מיט דעם אורשפּרינגלעכן באַזיס פון פּראָ־דוקציע. דער ריינער צווישנהאַנדל און וואוכעריי האָט זיך מער געלוינט פאַר דעם רייכן האָלאַנד. דעריבער איז די איינזייטיקע אַנטוויקלונג פון קאָמער־ציעלן קאַפּיטאַליזם אין האָלאַנד ניט באַגלייט געוואָרן פון דער קאַפּיטאַליס־טישער פּראָדוקציע־אַנטוויקלונג און, פאַרקערט, נאָך געשטערט איר אַנט־וויקלונג.

אין איינגלאַנד האָבן די פּאַסירונגען אָנגענומען גאָר אַן אַנדער כאַראַק־טער. איינגלאַנד האָט אָנגעהויבן אַקטיוו צו פירן איר קאָלאָניאַלע פּאָליטיק אַרום דער זעלבער צייט ווי עס האָט זיך פאַקטיש פאַרענדיקט דער קאַמף קעגן אַבסאָלוטן פעאָדאַליזם אין דער היים. די בורזשואַזע רעוואָלוציע איז פאָר־געקומען אין מיטן פון דעם 17טן יאָרהונדערט (אין דעם קאַמף קעגן די סטואַרט־קעניגן). דעריבער האָט דער פעאָדאַליזם אין איינגלאַנד ניט גע־קענט, ווי אין שפּאַניע, שניידן אַליין די פרוכט פון דעם קאָלאָניאַלן האַנדל. דער ענגלישער קאַפּיטאַל, וואָס איז פאַרגרעסערט געוואָרן מיט דעם קאָלאָניאַלן רייכטום, איז ניט דערשינען אַלס זעלבסטשטענדיקער כוח פון איר באַזיס אין פּראָדוקציע. אויף אַ פאַרהעלטנישמעסיק פריערדיקער שטופע אין זיין אַנט־וויקלונג איז דער איינגלישער האנדלס־קאַפּיטאַל אַריינגעצויגן געוואָרן אין אייגנע באַציאונגען מיט דער אינדוסטריע. אין דעם 17טן יאָרהונדערט האָבן שוין גרויסע קאַפּיטאַלן געפונען זייער וועג אין דער אינדוסטריע. קאַפּיטאַ־ליסטישע מאַנופאַקטור און הויז־אינדוסטריע זיינען שוין לאַנג געוואָרן די כאַראַקטעריסטישע פאָרמען פון פּראָדוקציע, ווי צום ביישפּיל, אין דער וואָל־אינדוסטריע. נאָכדעם האָט דער האנדלס־קאַפּיטאַל, וואָס האָט זיך כסדר פאַרגרעסערט, אַ דאַנק דער דערעפענונג פון נייע מערק און אונטערן דרוק פון אויסלענדישער קאָנקורענץ, אָנגעהויבן אַריינדרינגען אַלץ ווייטער אין דער אינדוסטריע און אין דער ערשטער ליניע אין די פּראָדוקציע־צווייגן, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דעם עקספּאָרט.

די האָלענדישע אימפּעריע, ווי מיר האָבן געזען, איז צוזאַמענגעבראָכן פון דעם ניט־גענוגנדיקן צוזאַמענהאַנג צווישן איר קאָלאָניאַלן האַנדל און די אינדוסטריען אין דעם מוטערלאַנד. די פראַנצויזישע קאָלאָניאַלע מאַכט האָט אויך צוליב אורזאַכן געמוזט אָפּטרעטן פּלאַץ צו איינגלאַנד. דער וואוקס פון אַן אייגער פאַרבינדונג צווישן דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע אין איי־גענעם לאַנד, וואָס האָט זיך פרי אַנטוויקלט, און זיין אויסלענדישן האַנדל,

האָט געגעבן איינגלאַנד אַ גרויסן פאָרצוג און פאַראורזאַכט די שנעלע פאַר־וואַנדלונג פון הענדלערישן און אינדוסטריעלן קאַפּיטאַל.

אויסערדעם דאַרפן מיר נאָך נעמען אין אַכט אויך געאָגראַפּישע פאַק־טאָרן — איינגלאַנדס לאַגע אַלס אַן אינדזל, איר גינסטיקע ברעג־ליניע, דער מעסיקער קלימאַט, די באַקוועמע פאַרקער־מעגלעכקייטן אין לאַנד, און לסוף, די פריער ווי אין אַלע אַנדערע לענדער אַנטדעקטע אוצרות פון אייזן און קוילן. אָט די נאַטור־פאָרצוגן האָבן אויך געהאָלפן באַפעסטיקן איינגלאַנדס מיליטע־רישע אויבערהערשאַפט. מיטן צוזאַמענברוך פון דער איטאַליענישער און שפּאַניש־פּאָרטוגעזישער קאָלאָניאַל־הערשאַפט, מיט דער שטייגנדיקער ים־וויכטיקייט פון פראַנקרייך און האָלאַנד, איז איינגלאַנדס לאַגע געווען די גינסטיקע, ווייל זי האָט באַהערשט די ים־וועגן צו די האַפנס פון אירע קאָנקורענטן — פראַנקרייך און האָלאַנד. אומאַטאַקירבאַר פון דער יבשה, האָט זי ניט געדאַרפט אויסגעבן גרויסע סומען אויפצוהאַלטן אַן אַרמיי, ווי זיי האָבן עס געטאָן, און זיך געקענט קאָנצענטרירן אויף דעם אויפבוי פון אַ שטאַרקן פלאָט, דער מעכטיקסטער וואָפן פון קאָלאָניאַלער פּאָליטיק, סיי פון מיליטערישן, סיי פון דעם קאָמערציעלן שטאַנדפּונקט.

פאַרוואָס איז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע ניט באַגלייט געוואָרן פון אַ פּאָליטישער רעוואָלוציע?

די בורזשואַזע רעוואָלוציע איז פאָרגעקומען אין איינגלאַנד אין מיטן פון 17טן יאָרהונדערט. דער פעאָדאַליזם איז שוין לאַנג געווען געבראָכן נאָך איידער די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע האָט זיך אָנגעהויבן. די מאַכט פון דעם אַלטן רעזשים איז דעריבער אין איינגלאַנד פון 18טן יאָרהונדערט שוין ווייט ניט געווען די אורזאַך, פאַרוואָס די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע האָט געקענט פּאַסירן אָן דער באַגלייטונג פון אַ פּאָליטישער רעוואָלוציע. דאָס מיינט אָבער ניט פונדעסטוועגן, אַז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע איז געווען פון גלייכע פאָרצוגן פאַר אַלע קלאַסן פון דער געזעלשאַפט. פּונקט פאַרקערט! דער עקספּראָפּריאירטער פּויער, וואָס איז פאַרטריבן געוואָרן פון זיין ערד, דער הויז־אַרבעטער און האַנטוועוקער, וואָס זיינען רואינירט געוואָרן דורך דער מאַשין, דער לוין־אַרבעטער, וואָס איז ברוטאַל עקספּלואַ־טירט געוואָרן פון דעם שטייגנדיקן אינדוסטריעלן קאַפּיטאַליזם — זיי האָבן ניט געהאַט קיין אורזאַך זיך צופרידנשטעלן מיט די ענדערונגען, וועלכע זיינען אַרום זיי פאָרגעקומען. אָבער אין אָנהויב האָט זייער פּראָטעסט אָנגע־נומען בלויז אַ פאָרם פון ספּאָנטאַנע אַקציעס.

II.

די טשאַרטיסטן־באַוועגונג, איר כאַראַקטער און די וויכטיקסטע שטופּן פון איר אַנטוויקלונג

די אַרבעטער באַוועגונג אין איינגלאַנד פאַרן טשאַרטיזם — דער קאַמף קעגן מאַשינען — די לודיט־באַוועגונג

ספּאָנטאַנע פּראָטעסט־האַנדלונגען זיינען צוערשט פאָרגעקומען צווישן די הויז־אַרבעטער און די האַנטווערקער. זיי זיינען דורך די אינדוסטריעלע ענדערונגען אַוועקגעריסן געוואָרן פון זייער אַלטן לעבנס־שטייגער און פון זיי אַמשטאַרקסטן געליטן. אין די לעצטע יאָרן פון דעם 18טן יאָרהונדערט האָבן זיי אָנגעהויבן אַ פאַרצווייפלטן קאַמף קעגן דער אַנטשטייענדיקער פאַבריק־סיסטעם, צעשטערט מאַשינען, אונטערגעצונדן פאַבריקן, געמאַכט רעוואָלטן, א. אז. וו. אָט די אויסברוכן פון די מאַסן, וועלכע דער קאַפּיטאַליזם האָט אַריינגעשליידערט אין גרעסטן תהום פון עלנד און נויט, האָבן אָנגענומען ריזיקע מאָסשטאַבן פון דעם יאָר 1811 און ווייטער.

צענדליקער טויזנטער קוסטאַרן (בעלי מלאכות) און היים־אַרבעטער, באַוואוסט אונטערן נאָמען לודיסטן, האָבן אָנגעהויבן אַ פּלאַנמעסיקע מאַסן־צעשטערונג פון מאַשינען*) און אָרגאַניזירט פאַבריק־רעוואָלטן. די באַוועגונג האָט אָנגעוואָרפן אַ מורא אויף די באַזיצנדיקע קלאַסן. דער גענויער אָפּשטאַם פון דעם טערמין „לודיסט“ איז אומבאַקאַנט. מען דענקט, אַז עס האָט צו טאָן מיט אַ געוויסן נעד לוד, אַ וועבער ביים פאַך, וואָס האָט צעשמעטערט אויף פּיצלעך אַ מאַשין צו שטיקן זאָקן, און אַרויסגעבראַכט דאָס ווערטל: „איך וועל טאָן וואָס לוד האָט געטאָן“. אין 1811 איז דער לודיזם אויפגעטראָטן ווי אַ מעכטיקער געהיימער פאַרבאַנד. ווען מאַשינען זיינען צעשטערט געוואָרן, פלעגן די מאַשין־ברעכער איבערלאָזן אַ צעטעלע, וואו ס'איז געשטאַנען, אַז די אַרבעט איז געטאָן געוואָרן אויף די באַפעלן פון „נעד לוד“ אָדער „קעניג לוד“. די לודיסטן האָבן זיך אויך ניט באַנוגנט מיט ברעכן מאַשינען; זיי האָבן אויך געפּרואווט קעמפן פאַר די אַרבעטער־אינטערעסן אויף אַנדערע וועגן. זיי האָבן אָנגעפירט אַ קאַמף קעגן הויכע פּרייזן אויף שפּייז. זיי פלעגן קומען אויף די מאַרק־פּלעצער און צווינגען די הענדלער צו פאַרקויפן זייער סחורה פאַר די פּרייזן, וואָס זיי האָבן דיקטירט. אויב ניט — האָבן זיי געסטראַשעט אַוועקצונעמען פון זיי די סחורה אינגאַנצן בחנם. אָפט פלעגן זיי אויך אַריינדרינגען אין די הייזער פון די רייכע לייט און געפאָדערט פון זיי געלט־שטיצעס אין דעם נאָמען פון „קעניג לוד“. די אַרבעטער אין די פאַרשיידענע געגנטן זיינען געוויינטלעך געווען פריינטלעך צו די לודיסטן וואָס האָבן אויסגעדריקט זייערע שטימונגען.

*) דאָס ערשטע געזעץ קעגן דער צושטערונג פון מאַשינען און פאַבריק־געביידעס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אין איינגלאַנד אין 1769.

די באַזיצנדיקע קלאַסן און זייער רעגירונג האָבן, פאַרשטייט זיך, ניט געקענט זיך פאַרהאַלטן גלייכגילטיק צו דער לודיסטן־באַוועגונג. אין 1812 איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אַ געזעץ, וואָס באַשטראָפט מיט טויט די שולדיקע אין ברעכן מאַשינען.

בעת די פאַרלאַמענטאַרישע דעבאַטן איבער דעם געזעץ האָט עס דער באַרימטער פאָעט לאָרד בייראָן געהאַלטן זיין ליידנשאַפטלעכע רעדע קעגן דעם געזעץ (פעברואַר 27, 1812.) בייראָן האָט דערקלערט:

„אין משך פון דער קורצער צייט, וואָס איך האָב פאַרבראַכט אין נאָטינג־האַמשייר, איז ניט אַוועק קיין 12 שעה אָן אַ פרישן גוואַלט־אַקט; און אין דעם טאָג, וואָס איך בין פון דאָרטן אָפּגעפאָרן, האָט מען מיר איבערגעגעבן, אַז מיט אַן אָוונט פריער זיינען דאָרטן צעבראָכן געוואָרן 40 וועב־שטולן — און ווי געוויינטלעך, אָן אַ ווידערשטאַנד און ניט אויסגעפינענדיק די ברעכער... און כאָטש מען מוז צוגעבן, אַז די אַקטן נעמען אָן אַ געפאַר־דראָענדן כאַראַקטער, קען מען אָבער ניט לייקענען, אַז זיי זיינען פאַראורזאַכט געוואָרן פון אומשטענדן פון אומדערהערטער נויט: די עקשנות, מיט וועלכער די אומגליקלעכע מענטשן זעצן פאָר זייערע האַנדלונגען, באַשטעטיקט, אַז בלויז די גרויסע נויט האָט געקענט טרייבן אַ ריזיקע צאָל מענטשן, וואָס זיינען געווען פריער ערלעך און אַרבעטזאַם, צו באַגיין אַזעלכע געפערלעכע עקסצעסן פאַר זיך אַליין, פאַר זייער פאַמיליע און דער געמיינדע. אין דער צייט, ווען וועלכער אין האָב דערמאָנט, איז די שטאָט און דער קרייז געווען פאַרפלייצט מיט גרויסע מיליטערישע אָפּטיילונגען. די גאַנצע פאָליציי איז געווען אין באַוועגונג, די ריכטער פאַרזאַמלט, און פונדעסטוועגן האָבן אַלע מיטלען פון דער ציווילער מיליטערישער מאַכט געפירט צו — גאָרנישט.... די אַרויסגעוואָרפענע אַרבעטער... אין דער נאַרישקייט פון זייערע הערצער... האָבן געגלויבט, אַז די אויפהאַלטונג און דער וואוילשטאַנד פון די אַרבעטזאַמע אָרעמע מענטשן זיינען פון גרעסערער וויכטיקייט איידער די באַרייכערונג פון אַ קליינער צאָל איינצלנע מענטשן... איר רופט די מענטשן אַ המון, פאַרצווייפלט, געפערלעך און אומוויסנד; און איר דיינקט, אַז דער איינציקער וועג צו באַרואיקן אָט די פיל־קעפיקע מאַכינע איז אָפּצוהאָקן אַ צאָל פון אירע איבערפליסיקע קעפּ... ווייסן מיר די פאַרפליכטונגען, וואָס מיר האָבן צו אַ המון? עס איז דער המון, וואָס אַרבעט אויף אייערע פעלדער און דינט אין אייערע הייזער — וואָס שטעלט צוזאַמען אייער פלאָט און רעקרוטירט אייער אַרמיי — וועלכע האָבן געמאַכט פאַר אייך מעגלעך זיך צו שטעלן קעגן דער גאַנצער וועלט און קענען זיך אויך שטעלן קעגן אייך, ווען פאַרנאַכלעסיקונג און אומגליק האָבן זיי געטריבן צו פאַרצווייפלונג. איר קענט די מענטשן רופן אַ המון, נאָר פאַרגעסט ניט, אַז אַ המון דריקט אויס זייער אָפט די שטימונגען פון דעם פאָלק, און דאָ מוז איך נאָך אָנווייזן דערויף מיט וואָס פאַראַגרייטקייט איר זייט שטענדיק געוואוינט צו שיקן שנעלע הילף אייערע נויטבאַדערפטיקע קריגס־פאַרבינדעטע, אין דער צייט וואָס די נויטבאַ־

דערפּטיקע פון אייער אייגענעם לאַנד לאָזט איר איבער אויף גאַטס באַראַט אָדער — צו צדקה־אַנשטאַלטן... אַ סך אַ קלענערע סומע, אַ צענטל דערפון, וואָס איר האָט אַוועקגעשיינקט פּאָרטוגאַל... וואָלט זיין גענוג און געמאַכט איבעריק די באַרמהערציקייט פון דעם באַיאָנעט און דער תליה.

...איך האָב באַרייזט דעם מלחמה־פּלאַץ פון דעם איבערישן האַלב־אינזל, איך בין געווען אין אַ צאָל פון די סאַמע אונטערדריקטע פּראָווינצן פון טערקיי, נאָר קיינמאָל אונטער די סאַמע דעספּאָטישע ניט־קריסטלעכע רעגירונגען האָב איך ניט געפונען אַזאַ נאָמענלאָזן עלנט וואָס איך האָב געזען זינט איך בין צוריקגעקומען אין דעם סאַמע האַרץ פון אַ קריסטלעכן לאַנד. און וואָס זיינען אייערע רפואות? נאָך הדשים פון אומטעטיקייט און חדשים טעטיקייט, וואָס זייען נאָך ערגער ווי אומטעטיקייט, דערשיינט ענדלעך דאָס גרויסע וואָרט, — דער זיכערער פּאַטענטירטער הייל־מיטל פון אַלע מלוכה־דאָקטוירים זינט די צייטן פון דראַקאָ ביז היינט צו טאָג... טויט (שטראָף)... אָפּגעזען פון דער בלוטיקער אומגערעכטיקייט און דער זיכערער פּרוכטלאָזיקייט פון דעם געזעץ, צי האָט איר ניט גענוג טויט־שטראָפן אין אייערע געזעץ־ביכער? קלעפּט נאָך ניט גענוג בלוט אויף אייערע שטראָף־ביכער, אַז איר דאַרפט נאָכמער פאַרגיסן עס זאָל אַרויף צום הימל און עדות־זאָגן קעגן אייך?... זיינען דאָס די רפואות פאַר אַ פאַרהונגערטער און פאַר־צווייפלטער באַפעלקערונג?"

דער געזעץ איז נאַטירלעך אָנגענומען געוואָרן. מיליטער איז אָפּגעשיקט געוואָרן קעגן די מאַשין־ברעכער, מען האָט אָנגעהייבן דורכפירן טויט־שטראָפן (אין יאָרק האָט מען אין 1813 געהאַנגען אַכצן לודיסטן) און אַריינ־געשיקט שפּיאָנען צווישן די אַרבעטער. די באַוועגונג איז אונטערדריקט געוואָרן, נאָר זי האָט ווידער אויפגעלעבט מיט יאָרן שפּעטער.

די לודיסטן־באַוועגונג איז ניט געווען רעוואָלוציאָנער אין דעם פּראָלע־טאַרישן זין פון דעם וואָרט. זי איז געווען אַן אויסברוך פון פאַרצווייפלונג צווישן די קליינבירגערלעכע מאַסן, וועלכע זיינען רואינירט געוואָרן דורך דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע, און וועמעס בלינדע שנאה עס איז געווענדעט געוואָרן קעגן דעם סאַמע אויגשיינלעכן פיינט, די מאַשין. די לודיסטן האָבן זיך געוואָלט אומקערן צו די „גוטע אַלטע צייטן" און ניט געטראַכט וועגן קיין שום קאַמף פאַר אַ נייער געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג אָדער קעגן קאַפּיטאַליסטישן רעזשים אַלס אַזעלכן.

די רעפאָרם פון 1832 — די בורזשואַזיע עקספּלואַטירט די אַרבעטער־באַוועגונג

די מאַשינען־ברעכעריי איז ניט געווען דער וועג צו דער באַפרייאונג פון דעם אַרבעטער־קלאַס וועלכער האָט זיך געווענדעט אַלץ מער צו אַנט־שידענערע קאַמף־מעטאָדן, ווי סטרייקס און די אָרגאַניזירונג פון טרייד יוניאָנס. לאַנגע און ביטערע שלאַכטן האָט מען געדאַרפט אויסקעמפן איי־

דער די איינגלישע ארבעטער האָבן געוואונען דאָס רעכט זיך צו אָרגאַניזירן אין טרייד יוניאָנס. אָט די קאַמפן זיינען געווען ספּעציעל שאַרף אין דעם פּעריאָד פון 1815 ביז 1822, אין משך פון דעם קריזיס, וואָס איז געקומען נאָך די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות.

פאַר אַ צאָל יאָרן האָט דעמאָלט די בורזשואַזיע אויסגענוצט אַפילו די אויפוואַכנדיקע אַרבעטער־באַוועגונג פאַר אירע אייגענע צוועקן. די בורזשואַזיע האָט דעמאָלט געקעמפט פאַר אַ רעפאָרם פון דעם אַלטן וואַל־רעכט, וואָס האָט איר געגעבן אַ פאַרטרעטערשאַפט אין פּאַרלאַמענט, וועלכע האָט ניט אַנטשפּראָכן איר ווירטשאַפטלעכע באַדייטונג אין לאַנד. דער פּאַרלאַמענט איז איינפאַך געווען אַ ווערקצייג פון די לאַנד־באַראָנען און די קאָלאָניאַלע מאַגנאַטן. די נייע שטעט, וואָס זיינען אויסגעוואָקסן בעת דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע, זיינען נישט געווען פאַרטראָטן. בלויז די דאָרפישע געביטן, אַמאָל געדיכט־באַפעלקערט, נאָר ביים אָנהייב פון דעם 19טן יאָרהונדערט כמעט פולשטענדיק אומבאַוואוינט, האָבן געהאַט שטים־רעכט. געוויסע וואַל־מיטינגען זיינען אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין דער אנוועזנהייט פון איין איינציקן ווייִלער, וואָס האָט אַליין געעפנט דעם מיטינג און זיך געזעצלעך דערוויילט אַלס מיטגליד אין פּאַרלאַמענט. כדי צו צווינגען דעם לאַנד־באַזיצערישן פּאַרלאַמענט צו רעפאָרמירן דאָס וואַל־רעכט, האָט די בורזשואזיע געפּרואווט געווינען די שטיצע פון די אַרבעטער, באַזונדערס די טרייד יוניאָנס, וואָס האָבן אין 1825 געוואונען דאָס רעכט פון לעגאַלער עקזיסטענץ. די יוניאָנס האָבן פאַר אַ געוויסער צייט זיך פאַראייניקט מיט דער פּאָליטישער באַוועגונג, די „יוניאָנס פון די אַרבעטער און מיטל־קלאַסן". אָט די פּאָליטישע יוניאָנס, שטאַרק באַאיינפלוסט פון דער רעוואָלוציע פון יולי 1830 אין פּאַריז, זיינען געגרינדעט געוואָרן אין לאָנדאָן, בירמענגהאַם, און אַ סך אַנדערע שטעט. מיר דאַרפן אָבער פאַרצייכענען, אַז אַפילו דעמאָלט איז אַ קליינע מינדערהייט פון דעם אַרבעטער־קלאַס געווען קעגן דעם בונד מיט דער בורזשואַזיע. אָט די ראַדיקאַלע מינאָריטעט האָט זיך גרופּירט אַרום דער לאָנדאָנער צייטונג, The Poor Man's Guardian (דער באַשיצער פון דעם אָרעמען מענטשן), וואָס איז דערשינען פון 1831 ביז 1895, איינע פון די ערשטע „נישט געשטעמפּלטע" איינגלישע צייטונגען, (אַ געזעץ פון 1819 האָט אַרויפגעלייגט אַ הויכן שטעמפּל־שטייער אויף צייטונגען, וואָס האָט כמעט אוממעגלעך געמאַכט אַן אַרבעטער־פּרעסע; „דער באַשיצער פון אָרימען מענטשן" האָט זיך אָפּגעזאָגט צו באַצאָלן דעם שטייער און יעדער נומער איז דערשינען מיט אַן אויפשריפט: „אַרויסגעגעבן אומגעזעצלעך, די מאַכט פון רעכט אַנטקעגנצושטעלן דער מאַכט פון גוואַלט".)

אין 1932 האָט די בורזשואַזיע, מיט דער הילף פון די אַרבעטער, געצוואונגען די לאַנד־אַריסטאָקראַטיע צו באַוויליקן די פּראָלעטאַרישע רעפאָרם. ביי אַ סך פון די דאָרפישע געגנטן, וועגן וועלכע מיר האָבן דערמאָנט, האָט מען צוגענומען זייער וואַל־רעכט און די נייע פאַבריק־געגנטן האָט מען

געגעבן פאַרטרעטערשאַפט. אָבער די שטים־רעכט איז באַוויליקט געוואָרן בלויז צו די שטאָטישע איינוואוינער, וואָס צאָלן פאַר דירה־געלט אַמוויי־ניקסטנס 10 פונט שטערלינג אַ יאָר (צו יענער צייט איז עס געווען אַ זייער הויכע סומע). די צאָל נייע וויילער האָט אינגאַנצן באַטראָפן 130,000. די אַרבעטער, וואָס האָבן געשפּילט אַן אַנטשידנדיקע ראָלע אין דעם קאַמף פאַר דער פּאַרלאַמענטאַרישער רעפאָרם, האָבן פון דעם גאָרנישט געוואונען. נאָכמער, די בורזשואזיע האָט זיך צוגעאײַלט אויסצונוצן איר זיג אויף דורכ־צופירן דעם נייעם „אָרעם־געזעץ" פון 1834, וואָס האָט אומגעהויער פאַר־קלענערט די געזעלשאַפטלעכע שטיצע, פאַר די נויטבאַדערפטיקע הויז־אַרבעטער און אַלגעמיין.*) מיט אַזעלכע מיטלען האָט די בורזשואזיע פאַרשנעלערט די עקספּראָפּריאַציע פון די קליינע פּראָדוצירער, אַוועקגע־רויבט ביי די הויז־אַרבעטער זייער לעצטע מעגלעכקייט צו אַרבעטן ביי זייערע אייגענע וועב־שטולן און זיי אַריינגעטריבן אין די פאַבריקן, וואו מ'האָט זיך דעמאָלט שטאַרק געגויטיקט אין מער אַרבעטס־קראַפט. לויט דעם נייעם „אָרעם־געזעץ" האָט מען געשאַפן „אַרבעטער־הייזער" (אין דער אמתן טורמעס) אין וועלכע מ'האָט „דאָס פאָלק געבראַכט צו דער אַרבעט". אין די אַרבעט־הייזער האָט מען די קינדער אָפּגעזונדערט פון זייערע עלטערן, מענער פון זייערע ווייבער.

די רעזולטאַטן פון דער 1832 רעפאָרם האָבן ביטער אַנטוישט די אַרבעטער. נאָך לאַנגע יאָרן שפּעטער האָבן זיי צוריקגעוויזן די אידייע פון פּראָלעטאַרישער אַקציע און פּאָליטישן קאַמף בכלל און געלייגט אַלע זייערע האָפענונגען אויף דירעקטער עקאָנאָמישער אַקציע — טרייד יוניאָנס, קאָאָפּעראַטיוון, סטרייקס. זינט יענער צייט ווערן אַלץ מער באַליבט אין די רייען פון פּראָלעטאַריאַט די אידייען פון ראָבערט אָוען.

ראָבערט אָוען

ראָבערט אָוען, דער זון פון אַ זאָטל־מאַכער, איז געבוירן געוואָרן אין 1771. אין זיינע פריסטע יאָרן איז ער געווען אַ לערן־אינגל אין אַ גרויסן מאַנופאַקטור־געשעפט. ער איז שפּעטער געוואָרן אַ קאָמערציעלער רייזנדער, און נאָכדעם אַ שותף אין אַ פאַבריק פון טעקסטיל־מאַשינען. אין עלטער פון 19 יאָר איז ער געוואָרן דירעקטאָר פון אַ קאָטן (באַוול) פאַבריק אין מאַנטשעסטער, און אין 1795 אַ זעלבסטשטענדיקער פאַבריקאַנט.

קורץ, אָוענ'ס אידייען קענען פאָרמולירט ווערן ווי פאָלגט: דער כאַ־ראַקטער פון מענטשן איז אָפּהענגיק פון דער סביבה, פון די לעבנס־פאַר־העלטענישן. אויב מיר ווילן אויסבעסערן מענטשן, מוזן מיר אויסבעסערן זייערע לעבנס־באַדינגונגען. וויבאַלד אַז די באַדינגונגען האָבן דעם גרעסטן

*) די אויסגאַבן פאַר עפנטלעכער פאַרזאָרגונג זיינען געפאַלן פון 6 מיט אַ האַלב מיליאָן פונט אין 1831 ביז 4 מיט אַ האַלב מיליאָן פונט אין 1841.

איינפלוס אויפן מענטשן, דאַרף מען ווענדן די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט אויף דער דערציאונגס־סיסטעם. ווען אָוען איז אין 1800 געוואָרן דער אייגנטימער פון אַ פאַבריק אין ניו לאַנאַרק, האָט ער אָנגעהייבן דורכפירן זיינע אידייען אין דער פּראַקטיק. אנשטאַט די אַלטע, ענגע קברים־שטיבלעך, אין וועלכע די אַרבעטער האָבן געלעבט, האָט ער אויסגעלייגט נייע ברייטע גאַסן אין ניו לאַנאַרק און אויסגעבויט ריינע, גראַמע הייזער. אנשטאַט דעם געוויינלעכן 14 שעהדיקן אַרבעטס־טאָג האָט אָוען איינגעפירט דעם 10½ שעהיקן אַרבעטס־טאָג, און טיילווייז אָפּגעשאַפט קינדער־אַרבעט. פאַר די אַרבעטער־קינדער (פון דעם צוויי יאָר עלטער אָן) האָט ער געגרינדעט קינדער־היימען. געטריי צו זיין טעאָריע, האָט אָוען אָפּגעשאַפט אין זיינע שולעס דאָס לערנען בלויז פון לער־ביכער און האָט איינגעפירט אנשטאַט דעם, דעם מעטאָד פון שטודירן דורך באַאָבאַכטונג. באַלוינונגען און שטראָפן זיינען אויך אָפּגעשאַפט געוואָרן. אין ניו לאַנאַרק זיינען געגרינדעט געוואָרן געברויך־קאָאָפּעראַטיוון ביי די פאַבריקן. זיי האָ־ן געקויפט זייערע סחורות אָגולנע (הורטאָוונע) און האָבן דעריבער געקענט פאַרקויפן צו די אַרבעטער סחורות פון גוטער קוואַליטעט פאַר ביליקע פּרייזן.

אין משך פון דעם קריזיס פון 1806, ווען טויזנטער אַרבעטער האָבן געהונגערט, איז אָוען געווען געצוואונגען צוצומאַכן זיין פאַבריק. אָבער אנשטאַט אָפּצוזאָגן זיינע אַרבעטער, ווי אַנדערע באַלעבאַטים האָבן געטאָן, האָט ער זיי פאָרטגעזעצט צו צאָלן זייערע שכירות. ס׳איז אינטערעסאַנט צו פאַרצייכענען, אַז אַלע אָוען׳ס רעפאָרמען האָבן, צו דער גרויסער פאַר־וואונדערונג פון די אונטערנעמער, ניט געהאַט קיין שלעכטע ווירקונג אויף זיינע פּראָפיטן, וואָס זיינען פּראָדוצירט געוואָרן פון בעסער־געשפּייזטע און געזונטערע אַרבעטער.

אוען׳ס רעפאָרמאַטאָרישע טעטיקייט אין ניו לאַנאַרק האָט אים אָנגע־רעגט צו עפנטלעכער סאָציאַלער טעטיקייט. זינט 1812 האָט ער אָנגעהייבן אַרבעטן פאַר רעפאָרמירן די שולעס און די פאַבריק־געזעצגעבונג. אין 1813 איז ער געוואָרן אַ סאָציאַליסט. אין יענעם יאָר האָט ער אָפּגעדרוקט זיין שריפט „אַ נייע אויפפאַסונג פון דער געזעלשאַפט“, אין וועלכער ער האָט גרינטלעך קריטיקירט די רעזולטאַטן פון דער אינדוסטריעלער רעוואָ־לוציע. רעליגיע, אייגנטום און די אומאויפלעזבאַרקייט פון הייראַט האָבן, לויט זיין מיינונג, געבילדעט די דריי־אייניקייט פון די וויכטיקסטע איבלען, וואָס דאַרפן פאַרניכטעט ווערן. „פּריוואַט־אייגנטום, — האָט ער געזאָגט — פאַרוואַנדלט מענטשן אין טייוואָלים, און די וועלט אין אַ גיהנום“. אָוען האָט אָנגעוויזן אויף די שרייענדיקע ווידערשפּרוכן אין דער קאַפּיטאַליס־טישער געזעלשאַפט; די דיספּראָפּאָרציע (ניט ריכטיקע פאַרהעלטענישן צווישן קאָנסומציע (פאַרברויך) און פּראָדוקציע; דער מעכטיקער וואוקס אין די פּראָדוקציע־קרעפטן, וואָס ווערט באַגלייט פון אַ פאַלן פון דעם לעבנס־סטאַנדאַרד פון די מאַסן; די גוואַלטיקע איבעריקע קאָסטן פון דעם האַנדל. ער האָט פאָרגעשלאָגן אַ פּלאַן פאַר דער געזעלשאַפט פון דער

צוקונפט, אין וועלכער עס זאָל אָפּגעשאַפּט ווערן דער אונטערשייד צווישן שטאָט און דאָרף; אין אָוען'ס קאָלאָניע (ישובים) האָט אינדוסטריעלע אַרבעט געזאָלט זיין פאַרבונדן מיט דער לאַנדווירטשאַפט, וואו די לעצטע זאָלן שפּילן א הויפּט־ראָלע. קאָאָפּעראַציע איז געווען דער באַזיס פון די אוטאָפּיסטישע קאָמונעס. דאָך דאַרף געזאָגט ווערן, אַז כאָטש אָוען האָט זייער גוט פאַרשטאַנען דעם סאָציאַלן עלנד, וואָס דער זיג פון מאַשינען האָט מיט זיך געבראַכט, האָט ער פונדעסטוועגן באַגרעניצט זיין צוקונפטיקע געזעלשאַפט אויף דער אנערקענונג פון דער פאַבריק־סיסטעם.

„האַנט־אַרבעט קען ניט קאָנקורירן מיט דער מאַשין", האָט ער געשריבן. „צו אָפּזאָגן זיך פון מאַשינען וואָלט געמיינט אַן אומקער צום באַרבאַריזם... די מאַשינען מוזן אָוועקגעשטעלט ווערן אין דינסט פון מענטשלעכער אַרבעט, אנשטאט זי אַרויסצוזעצן, ווי זיי טוען איצט."

מאַרקס האָט געזאָגט, אַז אָוען „איז ניט בלויז אַרויסגעגאַנגען פון דער פאַבריק־סיסטעם אין זיינע פּראַקטישע עקספּערימענטן, נאָר עס דערקלערט אויך טעאָרעטיש פאַר דעם אויסגאַנג־פּונקט פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע". (קאַפּיטאַל, ז. 544.)

אָוען האָט אָנגעהויבן מיט דער אידייע פון אָרגאַניזירן ישובים פון „אייניקייט און קאָאָפּעראַציע", נאָר שפּעטער זיינען זיינע פאָדערונגען אויסגעברייטערט געוואָרן אויף דער גאַנצער אומגעשטאַלטונג פון דער געזעלשאַפט אין אַ בונד פון קאָמוניסטישע געמיינדעס און קאָלאָניעס. צוויי שטריכן זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר אַלע אָוען'ס פּלענער: ערשטנס, ווי אַלע אַנדערע אוטאָפּיסטן, האָט ער געהאָפט צו דערגרייכן זיין ציל דורך פרידלעכע מיטלען, דורך דער מאַכט פון ווייזן אַ מוסטער (ווי אין דעם פאַל פון דער „ניו האַרמאָני" קאָלאָניע, וואָס ער האָט געגרינדעט אין אַמעריקע אין 1824). צווייטנס, ווידער ווי אַנדערע אוטאָפּיסטן, האָט אָוען ניט געגלויבט אין דעם פּראָלעטאַריאַט אַלס די קראַפט, וואָס וועט טראַנספאָרמירן די געזעלשאַפט. ער האָט זיך געווענדעט צו אַלע טיילן פון דער געזעלשאַפט, איינגעשלאָסן די הערשנדיקע קלאַסן, און געשיקט זיינע פּלענער און פאָרשלאָגן אַפילו צו פּרינצן און מיניסטאָרן. פּונקט אַזוי אוטאָפּיסטיש איז אויך געווען זיין דערציאונג־טעאָריע. ער האָט געשריבן, אַז „אַ ריכטיקע דערציאונג קען מאַכן די קינדער פון איין קלאַס די דערוואַקסענע פון אַ צווייטן קלאַס; קינדער קען מען אויסלערנען צו גלויבן אין זאַכן, פאַר זיי צו שטאַרבן, צו באַטראַכטן זאַכן פאַר נאָבל און גוט, כאָטש זייערע עלטערן האָבן עס געהאַלטן פאַר פאַלש און שענדלעך".

פאַר אַ לאַנגער צייט זיינען די אַרבעטער געווען גלייכגילטיק צו די אידייען פון אָוען. שפּעטער, אין 1824, איז אויסגעוואָקסן אין לאָנדאָן דער אָנהייב פון אַ קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג. אָבער ערשט נאָך 1832, אַלס רעזולטאַט פון די אַפּאַטישע אַנטי־פּאָליטישע סענטימענטן צווישן דעם איינגלישן פּראָלעטאַריאַט, האָבן די אַרבעטער אָנגעהויבן שיינקען מער אויפמערקזאַמקייט צו אָוען'ס לעבן, ווייל אויך זיי האָבן איגנאָרירט דעם

פּאָליטישן קאַמף. אָוען׳ס פּלאַן פון קאָאָפּעראַציע האָט אָנגעהויבן מאַכן באַדייטנדיקן פּראָגרעס צווישן די אַרבעטער, ספּעציעל צווישן די קליינע פּראָדוצירער, וואָס זיינען רואינירט געוואָרן פון קאַפּיטאַליזם. מען טאָר ניט פאַרגעסן, אַז אָוען ווערט מיט רעכט באַטראַכט אַלס דער „פּאָטער פון קאָאָפּעראַציע". אַרום 1830 האָבן זיך אָנגעהייבן גרינדן קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטן, „אויסטויש־באַזאַרן" און קאָמונאַלע אַרבעט־באַנקען", דורך וועלכע אָוען האָט געהאָפט צו פאַרזיכערן אַ „גערעכטן אויסטויש" פון די פּראָדוקטן פון אַרבעט, וועלכע די מיטגלידער האָבן פּראָדוצירט. ס׳איז ניט קיין חידוש, וואָס די אויסטויש־באַנקען האָבן זייער שנעל געפּלאַצט. אָבער עס איז פאַראַן אַן אַנדער זייט פון דער באַוועגונג, וואָס איז פאַר אונדז פון וויכטיקן אינטערעס; די הילף פון די „אויסטויש־באַזאַרן" האָבן געקענט בלויז אויסנוצן קליינע גרופּן פון בעסער־געשטעלטע אַרבעטער, האַלבע האַנט־ווערקער, וואָס האָבן נאָך אַלץ געקענט האָפן זיך אַרויפצואַרבעטן און ווערן זעלבסטשטענדיקע מייסטערס. אין שייכות דערמיט איז אינטערעסאַנט די פאָלגנדיקע ציטאַטע פון אַ קאָאָפּעראַטיווער צייטונג פון יענער צייט: „אויב דער קאָאָפּעראַטיוו איז דערפאָלגרייך, וועלן זייערע מיטגלידער דערהויבן ווערן פון דעם קלאַס פון אַרבעטער צו דעם קלאַס פון באַזיצער". ס׳איז אמת, אַז אָוען האָט אויך געוואָלט גרינדן פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוון פון די אַרבעטלאָזע.

אין יענער צייט, ווען די אַרבעטער האָבן זיך אָפּגעקערט פון פּאָלי־טישער אַקציע, האָט זיך באַדייטנד פאַרגרעסערט די פּאָפּולאַריטעט פון די טרייד יוניאָנס; אויך אויף זיי האָט אָוען אויסגעאיבט אַ גרויסן איינפלוס. אין 1834 איז געגרינדעט געוואָרן די „גרענד נעשאָנעל קאָנסאָלידייטעד טריידס יוניאָן", וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציל אומגעשטאַלטן די געזעלשאַפט אויף קאָמוניסטישע יסודות דורך מעטאָדן פון קאָאָפּעראַציע. צווישן די אַרבעטער איז אויפגעקומען די אידייע, אַז מ׳קען אָפּשאַפן דעם קאַפּיטאַליזם אָן אַ פּאַרלאַמענטאַרישן קאַמף — אין וועלכן זיי זיינען שוין איינמאָל אָפּגענאַרט געוואָרן — און בלויז דורך דער מאַכט פון די טרייד יוניאָנס. די טרייד יוניאָנס האָבן געדאַרפט קויפן לאַנד און גרינדן לאַנד־ווירטשאַפטלעכע קאָאָפּעראַטיוון; זיי האָבן אויך געדאַרפט גרינדן אינדו־סטריעלע פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוון, קאָנסומער־פאַרבאַנדן און דערציאונג־אינסטיטוציעס. אָוען האָט אויף אַזאַ אופן געטרוימט פון פרידלעכער רעוואָלוציע, פון שלום־מאַכן צווישן די קלאַסן; אָבער די אַרבעטער־באַוועגונג האָט אָוען׳ען אַריבערגעוואַקסן. שטרייטיקייטן זיינען באַלד אויסגעוואַקסן צווישן אים און די טרייד יוניאָנס, ספּעציעל מיט דעם לינקן סינדיקאַליס־טישן פליגל. די „גרענד נעשאָנעל" איז צוזאַמענגעבראָכן נאָך אין זעלבן יאָר פון איר גרינדונג איר צוזאַמענברוך איז פאַרשנעלערט געוואָרן דורך לאָקאַאוטס און קלאַסן־גערעכטיקייט. אָוען איז אַלץ מער און מער אָפּגע־פרעמדט געוואָרן פון דער אַרבעטער־באַוועגונג. אין משך פון דער אַנטוויק־לונג פון טשאַרטיזם, האָט ער אָפּט שאַרף אַטאַקירט די באַוועגונג. ער האָט

באשולדיקט די טשארטיסטן אין זיין שנאה און פאראכטונג צו די רייכע און אין פארהאלטן דערמיט דעם אנקום פון דער סאציאליסטישער ממשלה, ווייל די ממשלה פון ליבע גערעכטיקייט קען ניט דערגרייכט ווערן דורך דעם טויער פון שנאה."*)

III.

די טשארטיסטן־באוועגונג

די גלייכגילטיקייט פון די ארבעטער צו פאליטיק, ווי זייער אנטוישונג נאכן דורכפאל פון די אוטאפיסטישע עקספערימענטן, האט לאנג ניט געקענט דויערן. זיי זיינען געווארן אלץ מער איבערצייגט אין דער נישט־געצונגד־קייט פון בלויז סינדיקאליסטישע מעטאדן. די לעקציעס פון דער פראלע־טארישער רעפארם אין 1832 האבן זיי אבער קלאר באוויזן, אז זיי מוזן גיין אויף א זעלבסטשטענדיקן וועג, א וועג פון פאליטישן קאמף אפגעזונ־דערט פון דער בורזשואזיע. אין 1836 האט א גרופע פון לאנדאנער קוסטארן און ארבעטער, אנגעפירט פון לאוועט, געגרינדעט די „לאנדאן וואירקינגמענס אסאסיאיישאן". זייער ציל איז געווען די פאליטישע בא־פרייאונג פון דעם פראלעטאריאט. קורץ נאכדעם האט די „אסאסיאיישאן" אויסגעארבעט א פראגראם, וואס איז באשטאנען פון די פאלגנדיקע זעקס פונקטן: 1. אלגעמיינע וואל־רעכט פאר אלע מענער פון 21 יאר אין העכער; 2. יערלעכע פארלאמענטן; 3. געהיימע אפשטימונג ביי וואלן; 4 גלייכע ווילער־דיסטריקטן; 5. שכירות פאר פארלאמענט־מיטגלידער; 6. אפשאפונג פון אייגנטום־קוואליפיקאציעס פאר מיטגלידער אין פאר־לאמענט. אט די פראגראם וואס איז דעמאלט צום ערשטן מאל אנגערופן געווארן אלס „פאלקס־שטייער", האט מיט זיך פארגעשטעלט דעם אנהויב פון דער גרויסער באוועגונג פון דעם איינגלישן פראלעטאריאט, וועלכע איז געווארן בארימט אלס טשארטיזם. ס'איז אמת, אז די פראגראם איז געווען פעלערהאפט אין א סך פרטים: זי האט ניט געפאדערט קיין וואל־רעכט פאר פרויען; זי האט ניט געפאדערט קיין רעפובליק און קיין איין־קאמער פאר־לאמענט; זי האט ניט געהאט קיין סאציאלע און עקאנאמישע פאדערונגען. ניט געקוקט אויף דעם איז דער טשארטער געווען א גרויסער שריט פאראויס אין דער ריכטונג פון פאליטישער פראלעטארישער אקציע אויף א קלאסן־באזיס, אומאפהענגיק פון דער בורזשואזיע.

דאס יאר 1837 קען באטראכט ווערן אלס דער אנהויב פון דער טשאר־טיסטישער באוועגונג. דער קאמף פארן טשארטער האט זיך אנגעהויבן דורך אן אגיטאציע איבערן גאנצן לאנד, און אין די שפעטערדיקע יארן זיינען אפגעהאלטן געווארן א סך גרויסע דעמאנסטראציעס און מיטינגען.

*) אוען איז געשטארבן אין 1858. א גלענצנדער אנאליז פון זיין טעטיקייט ווערט געגעבן פון ענגלס'ן אין בוך „סאציאליזם, אוטאפיסטישער און ווי־סנשאפטלעכער".

אויך אויסערלעך זיינען זיי אָפּט געווען זייער איינדרוקספול. די מענער האָבן געמאַרשירט אין זייערע אַרבעטס־קליידער און פאַרשפּרייט מיט זייערע פאַקלען א בלוט רויטן שיין.*) די פאָדערונגען צו באוואָפענען

*) אין 1838 זיינען די פאַקל־מיטינגען אויסדריקלעך דערקלערט געוואָרן אַלס אומגעזעצלעך. דאָס געזעץ האָט אויך דערלויבט צו גרינדן בלויז לאָקאַלע אָרגאַניזאַציעס. אָרגאַניזאַציעס אויף אַ נאַציאָנאַלן מאַסשטאַב זיינען געווען אומגעזעצלעך, און זיינען פון צייט צו צייט באַשולדיקט געוואָרן אין הויך־פאַרראַט.

די באַפעלקערונג איז אָפן אויסגעדריקט געוואָרן, אַ סך האָבן באַזוכט די מיטינגען שוין באוואָפנטע. די אויסגעמאָלטע טויטן־קעפּ אויף די פאָנען, וועלכע זיינען געטראָגן געוואָרן בראש פון דער פּראָצעסיע, האָבן ניט איבערגעלאָזט קיין צווייפל וועגן דער אַנטשלאָסנהייט פון די אַרבעטער. ציטאַטן פון רעוואָלוציאָנערע פּאָעטן און רעדעס זיינען געוואָרן איבערגעמישט מיט אַזעלכע לאָזונגען, ווי „מער חזירים, וויניקער גלחים," „קעמפט ביזן מעסער פאַר ווייב און קינד," „אַלגעמיינע וואַל־רעכט אָדער אַלגעמיינע נקמה". די פאָרם פון אַדרעסירן איז אויף די טשאַרטיסטישע מיטינגען געווען דאָס וואָרט „אַרבעטסלייט!"

צום סוף פון 1838 איז אויף אַ גרויסן מיטינג אין מאַנטשעסטער פון אַרום 100,000 מענטשן אָנגענומען געוואָרן אַ באַשלוס צו שיקן אַ נאַציאָנאַלע פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט. דער מיטינג האָט אויך דערוויילט די ערשטע דעלעגאַטן צו דער טשאַרטיסטישער קאָנווענשאָן, וואָס איז פאָרגעקומען אין לאָנדאָן אָנהויב 1839, מיטן אָנטייל פון דעלעגאַטן פון אַלע טיילן פון דעם „פאַראייניקטן קעניגרייך".

די פּאַרטיי פון מאָראַלישן צוואַנג און די פּאַרטיי פון פיזישן צוואַנג

די טשאַרטיסטישע קאָנווענשאָן אַליין איז געוואָרן די אַרענע פון קאַמף צווישן די פאַרשיידענע טענדענצן, וואָס זיינען געווען פאַרטראָטן. מיר דאַרפן געדיינקען, אַז אין דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג האָבן זיך באַטייליקט די פאַרשידנאַרטיקסטע עלעמענטן, ווייל אין דער ערשטער העלפט פון דעם 19טן יאָרהונדערט איז דער פּראָלעטאַריאַט פון איינגלאַנד געווען דער פּראָלעטאַריאַט פון אַן איבערגאַנגס־פּעריאָד. די באַוועגונג איז באַשטאַנען פון אינדוסטריעלע אַרבעטער פון דעם צפון „מיט רעקלעך פון באַוולענעם סאַמעט און צעמאָזאָליסטע הענט" און אויך פון פאַראַרימטע היים־אַרבעטער, קוסטאַרן, לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער (באַטראַקעס) און גרויסע צאָלן קליינבירגערלעכע עלעמענטן. צוזאַמען מיט די פאַרטרעטער פון דער אַרבעטער־אַריסטאָקראַטיע, אָנהענגער פון טרייד יוניאָניזם, האָבן זיך געפינען אין דער באַוועגונג אירלענדישע אינטעליגענטן, ווי א.קאָנאָר; ביז אַ געוויסן גראַד האָבן די לעצטע אויסגעדריקט די שטימונגען פון די קליינע טענענט־פּאַרמער פון אירלאַנד, וועמעס לאַגע עס איז געווען זייער אַ שווערע. אין אירע ערשטע עטאַפּן האָט די טשאַרטיסטישע באַוועגונג

אויך צוגעצויגן אַ צאָל מיטגלידער פון דער קליינער און מיטעלער ברוזשוי־אַזיע, וואָס האָבן געוואָלט אויסנוצן די אַרבעטער־באַוועגונג פאַר אָפּשאַפן די קאָרן־געזעצן, וועלכע האָבן אַרויפגעלייגט הויכע טאַריף־אָפּצאָלן אויף דעם אַריינפיר פון ווייץ.

פון אָנהויב האָבן די בורזשואַזע ראַדיקאַלן און די אַרבעטער־אַריסטאָ־קראַטיע געשפּילט אַ פירנדיקע ראָלע אין דער באַוועגונג. די טאַקטיק פון דער „לאָנדאָן וואָרקינגמענ׳ס אַסאָסיאיישאָן" איז געווען זייער מעסיק. „מיר דאַרפן ניט קיין ביקס, נאָר דערציאונג", האָט געזאָגט לאָוועט, דער פירער פון דעם רעכטן פליגל, די פּאַרטיי פון מאָראַלן צוואַנג. לאָוועט איז אויך דער, וואָס האָט דערקלערט, אַז דער צוועק פון דער „אַסאָסיאיישאָן" איז געווען „צו געווינען גלייכע פּאָליטישע און סאָציאַלע רעכט פאַר אַלע קלאַסן פון דער געזעלשאַפט דורך באַנוצן אַלע געזעצלעכע מיטלען".

אין 1848 האָט לאָוועט געראָטן די רעוואָלוטירנדיקע פראַנצויזישע אַרבעטער צו מאַכן זייערע שונאים פאַר פריינט דורך פרידלעכער, מילדער און אַנטקעגנקומענדיקער באַהאַנדלונג. לאָוועט׳ס אָנהענגער האָבן געדיינקט, אַז זיי קענען דערגרייכן זייער ציל בלויז דורך אַ בונד מיט די בורזשואַזע ראַדיקאַלן. כדי צו געווינען די לעצטע פאַרן טשאַרטיזם האָבן דעריבער די לאָוועטיסטן באַגרעניצט זייער פּראָגראַם צו ריין פּאָליטישע פאָדערונגען. רעזאָלוציעס, פּעטיציעס און אַנדערע מעטאָדן פון אויסאיבן מאָראַלן דרוק אויף די הערשנדיקע קלאַסן איז געווען די טאַקטיק פון דער פּאַרטיי פון מאָראַלן צוואַנג.

אַפילו קאָנסערוואַטיווע שרייבער, ווי דיזראַעלי, האָבן אַנערקענט די אינערלעכע ווידערשפּרוכן פון דער טאַקטיק פון מאָראַלן צוואַנג. אין זיין נאָוועלע „סיביל", וואָס שילדערט די טשאַרטיסטן־באַוועגונג, זאָגט אַן אַרבעטער:

„איך וועל קודם כל מאַכן אַ פּרואוו אויף די קאַפּיטאַליסטן מיט אַביסל מאָראַלן צוואַנג — דעמאָלט וועלן מיר זען, וואָס פאַרא רעזולטאַטן דאָס וועט ברענגען. אויב די קאַפּיטאַליסטן וועלן אָפּגעבן (פּריוויליק) זייערע רויטע קליידער (פון סאָלדאַטן), וועל איך באַלד אויף מאָרגן ווערן אַן אָנ־הענגער פון מאָראַלישן צוואַנג."

די פּאַרטיי פון פיזישן צוואַנג איז געווען דער לינקער פליגל פון דער באַוועגונג. זיי זיינען געפירט געוואָרן פון אָ׳קאָנאָר און אָ׳ברייען, און שפּעטער, פון ערנעסט דזשאָנס און האַרניי, וואָס האָבן געפאָדערט אָנצו־ווענדן אַ רעוואָלוציאָנערע טאַקטיק אין פּאָליטישן קאַמף אויף אַ שטרענגן קלאַסן־באַזיס.

„גלויבט ניט יענע, וואָס זאָגן אייך, אַז די מיטעלע און אַרבעטער־קלאַסן האָבן איינע און דיזעלבע אינטערעסן," האָט געזאָגט אָ׳ברייען. „דאָס איז אַ פאַרדאַמטער ליגן. דער גיהנום איז ניט ווייטער פון הימל, פייער איז אויך ניט מער קעגנזעצלעך צו וואַסער, ווי עס זיינען די אינ־

טערעסן פון די מיטעלע צו די אינטערעסן פון די פּראָדוקטיווע קלאַסן.״
(פּור מענ׳ס גארדיען״, 1833.)

לאָנדאָן און בירמענגהאם זיינען געווען די הויפּט־פעסטונגען פון דער פּאַרטיי פון מאַראַלן צוואַנג בעת דער לינקער פליגל האָט געהאַט זיין הויפּט־כח אין די אינדוסטריעלע צענטערס פון צפון, דער אמתער קערן פון דער טשאַרטיסטן־באַוועגונג.

די טשאַרטיסטן־קאָנווענשאָן

דעם 4טן פעברואַר, 1839, האָבן זיך 53 דעלעגאַטן פאַרזאמלט אין לאָנדאָן צו דער טשאַרטיסטישער קאָנווענשאָן. זי האָט זיך געצויגן מיט איבעררייסן ביז סעפּטעמבער פון זעלבן יאָר. די פּאַרטיי פון פיזישן צוואַנג האָט געהאַט אַ געוויסע אומקלאָרע אידייע וועגן גרינדן אַן אייגענעם פאָלקס־פּאַרלאַמענט אין אָפּאָזיציע צום עקזיסטירנדיקן פּאַרלאַמענט פון לאַנד־באַזיצער און פינאַנסירן. די פּאַרטיי פון מאָראַלן צוואַנג, וואָס האָט צוזאַמען מיט די בורזשואַזע ראַדיקאַלן קאָנטראָלירט די מאַיאָריטעט פון דער קאָנווענשאָן (לאָוועט איז געווען סעקרעטאַר), האָט דורכגעוואָרפן די פּאָר־שלאַגן פון רעוואָלוציאָנערער טאַקטיק. פונדעסטוועגן האָט די קאָנווענשאָן, אַלס ענטפער אויף אַ פאַרשטעלטער אַטאַקע אין דער טראָן־רעדע ביי דער פּאַרלאַמענט־דערעפנונג פון 5טן פעברואַר, אַרויסגעגעבן די פאָלגנדיקע ווענדונג צום פאָלק:

„אויב מיר זאָלן ווערן געצוואונגען אָנצואווענדן זעלבסט־פאַרטיידיקונג, וועלן מיר זיך ניט צוריקהאַלטן פון באַנוצן די עקסטרעמסטע מיטלען. מיר וועלן אויסקלייבן בעסער צו שטאַרבן אויף דער תליה אַלס פרייע מענטשן איידער צו לעבן אין דער זאָרגלאָזער רו פון שקלאַפן. אָבער די ווענדונג צו געוואַלט הענגט ניט אָפּ אָן אונדז, נאָר אָן דער רעגירונג.״

אונטערשריפטן זיינען געזאַמלט געוואָרן פאַר דער פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט. הארנעי, דעמאָלט 22 יאָר אַלט, האָט געפרעגט די קאָנווענשאָן, וואָס זי האָט בדעה צו טאָן, אויב דער פּאַרלאַמענט זאָל, ווי ס׳איז געווען זייער וואַרשיינלעך, זיך אָפּזאָגן צו באַוויליקן דעם טשאַרטער. די מערהייט האָט באַשלאָסן, אַז די פראַגע זאָל נישט דיסקוטירט ווערן. זי האָט אויך פאַרבאָטן די מיטגלידער פון דער קאָנווענשאָן, וואָס פאָרן אַרום איבער די פּראָווינצן צו זאַמלען אונטערשריפטן, צו האַלטן פייערדיקע רעדעס אָדער פאַרשלאָגן רעוואָלוציאָנערע מאָסמיטלען. פון דער אַנדערער זייט האָט די קאָנווענשאָן פולשטענדיק גוטגעהייסן די פאָדערונג פון דעם רעכט פון פאָלק צו טראָגן וואָפן און זיי באַנוצן, אונטערן אויסרייד, אַז די פראַגע איז אַזוי קלאָר, אַז מען דאַרף זי אַפילו נישט דיסקוטירן. כאָטש די פּאַרטיי פון מאַראַלן צוואַנג האָט געהאַט די אויבערהאַנט, זיינען אַ צאָל בורזשואַזע ראַדיקאַלן געווען אומצופרידן מיט דעם רעוואָלוציאָנערן טאָן פון די רעדעס פון דעם לינקן פליגל, און האָבן פאַרלאָזן די קאָנווענשאָן. דאָס האָט זי

געמאַכט פון אַ סאָציאַלן שטאַנדפּונקט פאַר אַ מער איינהייטלעכער און גאַנצער קערפּערשאַפט. אָבער דער אַנטאַגאַניזם צווישן די צוויי פליגלען פון דער באַוועגונג איז געוואָרן אַלץ שאַרפער. דער לינקער פליגל האָט געפאָדערט און אויסגעפירט אַריבערצוטראָגן די קאָנווענשאָן קיין בוירמינגאַם, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 13טן מאַי. דער אויסוואַל קען קוים אָנגערופן ווערן אַ גליקלעכער. אַ רייכער באַנקיר און מיטגליד פון פּאַרלאַמענט, טהאָמאַס עטוואוד, איז געווען זייער פּאָפּולער צווישן די זעלבסטשטענדיקע האַנטווערקער און אַרבעטער־אַריסטאָקראַטן פון בוירמינגאַם. עטוואוד איז געווען קעגן דער רעגירונג צוליב איר פינאַנציעלער פּאָליטיק, און כאָטש ער האָט זיך דערקלערט צו גונסטן פון אַ גענעראַל סטרייק, האָט ער אין דער אמתן ניט געוואָלט האָבן צו טאָן מיט רעוואָלוציאָנערע קאַמף־מעטאָדן, — ער האָט בלויז געוואָלט אויסנוצן די אַרבעטער־באַוועגונג דורכצופירן אַ פינאַנציעלע רעפאָרם.

אין בוירמינגאַם האָט די קאָנווענשאָן באַשלאָסן אָנצונעמען שריט, אויב די פּעטיציע זאָל צוריקגעוויזן ווערן. אָבער די פאַרטרעטער פון פיזישן צוואַנג אַליין האָבן זיך געשראָקן פאַר אַ רעוואָלוציע. אָ׳ברייען האָט דערקלערט: „ביז איצט איז די קאָנווענשאָן ניט געווען אין אַ לאַגע צו רעקאָמענדירן ענערגישע מיטלען. אויב זי זאָל עס איצטער טאָן, וואָלט עס באַדייט ברייינגען דאָס פאָלק אין אַ געפאַר. צו רעקאָמענדירן מער ווי דאָס (ד. ה. די רעוואָלוציע) וואָלט געמיינט זיך אַליין פאַראורטיילן צו אַ דורכפאַל“.

די קאָנווענשאָן האָט אויפגעפאָדערט, אין פאַל די פּעטיציע זאָל צוריקגעוויזן ווערן, נישט צו צאָלן קיין רענט און שטייערן, אַרויסציען די דעפּאָזיטס פון די שפּאָר־באַנקען און אויסבייטן די פּאַפּיר־געלט אויף גאָלד. אָט די מיטלען זאָלן גענומען ווערן איבערן גאַנצן לאַנד אין זעלבן טאָג. די אַרבעטער האָבן אויך געדאַרפט אויפהערן נוצן אַלקאָהאָלישע געטראַנקען, וואָס זיינען געווען באַשטייערט, און דערקלערן אַ גענעראַל סטרייק. עס האָט ניט געהאָלפן האַרנעיס קריטיק פון דער פּראָגראַם. ער האָט אָנגעוויזן, אַז די אַרבעטער האָבן נישט קיין דעפּאָזיטס אין די באַנקען און אַז זייער איינציקער וואָפן איז דער גענעראַל סטרייק, וואָס מוז זיך אַנטוויקלען אין אַ באַוואָפנטן אויפשטאַנד. ס׳איז אמת, אַז די קאָנווענשאָן האָט אויך גוטגעהייסן דעם גענעראַל־סטרייק (דעם „הייליקן חודש “),נאָר בלויז אַלס אַ לעצטן און סאַמע פאַרצווייפלטן מיטל אין דעם ערגסטן פאַל. בלויז האַרנעי האָט אַרויסגעוויזן אַ קלאָרערע פאַרשטענדניש פון דעם גענעראַל סטרייק און באַוואָפנטן אויפשטאַנד.

נאָכן אויסאַרבעטן אירע פרידלעכע מיטלען אויף דורכצופירן דעם טשאַרטער, האָט זיך די קאָנווענשאָן געשלאָסן ביז דעם ערשטן יולי, און ביז יענער צייט, אָנגעהייבן אָרגאַניזירן מאַס־מיטינגען. אָט די מיטינגען זיינען אומעטום געווען אויסערגעוויינלעכע דערפאָלגן. אָזוי שנעל אָבער ווי די קאָנווענשאָן האָט זיך ווידער פאַרזאַמלט, האָט די רעגירונג אָנגעהויבן נעמען דעפּרעסיווע שריט. מיטינגען זיינען פאַרבאָטן געוואָרן, די פּאָליציי האָט אָפּגעבראָכן אַרבעטער־דעמאָנסטראַציעס און דורכגעפירט מאַסן־

אַרעסטן. אין בוירמינגאם איז דערקלערט געוואָרן קריגס־צושטאַנד און די האַנדלונג פון דער רעגירונג האָט אַזוי פּראָוואָצירט די אַרבעטער, אַז דעם 15טן יולי זיינען פאַרברענט געוואָרן די הייזער פון די גוט־באַקאַנטע שונאים פון די טשאַרטיסטן. פאַר צוויי אָדער דריי טעג איז די שטאָט געווען פאַקטיש אין די הענט פון דעם פאָלק. די נייס וועגן די דאָרטיקע פּאַסירונגען און פון דער האַנדלונג פון דער רעגירונג האָט אַרויסגערופן גרויס אויפרעגונג צווישן די אַרבעטער איבערן גאַנצן לאַנד. אין דעם אנטשידענעם מאָמענט האָט די קאָנווענשאַן, וואָס האָט דעם 10טן יולי ווידער געביטן איר זיץ־פּלאַץ קיין לאָנדאָן, אַרויסגעוויזן איר פולשטענדיקע מאַכטלאָזיקייט. זי האָט ניט אַרויסגעגעבן דעם רוף פאַר אַ באַוואָפנטן אויפשטאַנד און זיך שטריינג געהאַלטן ביי פרידלעכע מיטלען. זי האָט זיך בלויז באַנוגנט מיט אַ פּראָטעסט־רעזאָלוציע קעגן דער האַנדלונג פון די רעגירונגס־באַאַמטע.

דעם 12טן יולי, 1839, האָבן די הערשנדיקע קלאַסן אין פּאַרלאַמענט צוריקגעוויזן די פּעטיציע, מיט אירע אָנדערהאַלבן מיליאָן אונטערשריפטן, דורך אַן אָפּשטימונג פון 235 קעגן דער פּעטיציע און 46 פאַר. די קאָנווענשאַן איז ניט געווען בכח אויפצונעמען דעם אַרויסרוף. איר ערשטער פּלאַן פון אַ גענעראַל סטרייק — דער „הייליקער" חודש, וואָס האָט זיך געדאַרפט אָנהויבן דעם 12טן אויגוסט — איז דורכגעוואָרפן געוואָרן. די גענעראַל סטרייק קאָמיסיע דערקלערט אין איר באַריכט: „מיר זיינען אַלע איינשטימיק מיט דער מיינונג, אַז די מאַסן זיינען צוגעגרייט". אנשטאַט דעם האָבן זיי דערקלערט אַ דעמאָנסטראַטיוון סטרייק פאַר צוויי אָדער דריי טעג. אויך דאָס איז געווען אַ דורכפאַל. פילנדיק איר אָנמעכטיקייט האָט די קאָנווענשאַן זיך אויפגעלייזט דעם 14טן סעפּטעמבער. די רעגירונג האָט פאַרשטאַרקט אירע אַטאַקעס. דזשאָן פראָסט, אַ טוך־מאַכער פון ניופּאָרט און פרידנס־ריכטער, וואָס האָט זיך פאַרבינדן מיט די טשאַרטיסטן, האָט אָנגעפירט מיט אַ באַוואָפנטן פאַרזוך צו באַפרייען הענרי ווינסענט, וואָס איז איינגעשפּאַרט געוואָרן אין ניופּאָרטער תפיסה פאַר נעמען אַנטייל אין רעוואָלוציאָנערע פאַרזאַמלונגען. פראָסט האָט מאַרשירט בראש פון טויזנט מענטשן אויף ניופּאָרט, נאָר ער איז באַגעגנט געוואָרן מיט אַ האָגל קוילן פון מיליטער, וואָס האָט צען פון זיינע אָנהייגער דערהרגעט און פופציק פאַרוואונדעט. אָט דער „אויפשטאַנד" איז אויסגענוצט געוואָרן אַלס אַן אויסרייד אָנצואווענדן שטריינגערע רעפּרעסיווע מיטלען. אין פאַרלויף פון 4 חדשים האָט מען אַרעסטירט 450 מענטשן. אָ'קאָנאָר, אָ'ברייען, פראָסט, און אַ סך אַנדערע זיינען אָנגעקלאָגט געוואָרן אין הויך־פאַרראַט. אין דעם פּעריאָד פון עקאָנאָמישן וואוילשטאַנד (פּראָספּעריטי), וואָס האָט זיך דעמאָלט אָנגעהויבן, האָט די אומאייניקע פירערשאַפט פון דער באַוועגונג,

וועלכע האָט זיך אויסשליסלעך געשטיצט אויף לאָקאַלע אָרגאַניזאַציעס, פאַראורזאַכט דעם אָפּפאַל פון דער ערשטער כוואַליע פון טשאַרטיזם.

דער צווייטער פעריאָד פון דער טשאַרטיסטן־באַוועגונג

דאָך איז די פויזע געווען נאָר אַ קורצע. אַ נייער עקאָנאָמישער קריזיס און וואוקס פון אַרבעטלאָזיקייט און נויט האָבן באַלד אויסגעאיבט זייער ווירקונג און געגעבן אַ מעכטיקן שטויס פאַראויס דעם קאַמף פון דעם פראָ־לעטאַריאַט. אין יולי 1840 האָט זיך געגרינדעט אַ נאַציאָנאַלער טשאַר־טיסטישער פאַרבאַנד אין מאַנטשעסטער. זיין צוועק איז געווען צו פאַראייניקן אַלע טשאַרטיסטישע גרופּן איבערן לאַנד (דאָס איז געווען קעגן געזעץ) כדי צו דערגרייכן אַ ראַדיקאַלע רעפאָרם פון דעם „האוז אָוו קאָמאָנס" (אונטער־שטער הויז, פּאַרלאַמענט) דורך „פרידלעכע און קאָנסטיטוציאָנעלע מיטלען". אַרום 1842 האָט שוין דער פאַרבאַנד פאַרמאָגט אַן ערך 400 לאָקאַלע אָפּטיילונגען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 40,000. דאָס איז געווען אַן אמתע אַרבעטער־פּאַרטיי, מיט אַן עקזעקוטיווע קאָמיטעט, רעגלמעסיקע קאָנגרעסן, מיטגליד־אָפּצאָלונגען און מיטגלידס־קאַרטן. דאָס איז די בעסטע אָפּלייקענונג פון דער סברה, וואָס ווערט נאָך עד היום אַרויסגעשטעלט, אַז עס קען ניט זיין קיין פּאָליטישע מאַסן־פּאַרטיי פון דעם פּראָלעטאַריאַט אין ענגלאַנד. ניט געקוקט אויף די ביטערע קאַמפן און געזעצלעכן פאַר־ראַט אין דעם נאַציאָנאַלן טשאַרטיסטן פאַרבאַנד געלונגען אויפצובויען אַ נאַציאָנאַלע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט זיך אין אַ קורצער צייט אַנטוויקלט אין אַ פּאָליטישער אַרבעטער־פּאַרטיי. דאָס האָט באַצייכנט דעם העכסטן פּונקט פון דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג. דער עקזעקוטיוו קאָ־מיטעט האָט גענומען אויסאַרבעטן אַ צווייטע פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט. די ערשטע פּעטיציע האָט ניט געהאַט קיין סאָציאַלע און עקאָנאָמישע פאָדערונגען. אָבער אין דער צווייטער פּעטיציע איז, אַ חוץ די זעקס פּונקטן, געוואָרן אָפּגעגעבן אַ סך פּלאַץ צו די עקאָנאָמישע פאָדערונגען פון די אַרבעטער:

„אַז אין ענגלאַנד, אירלאַנד, סקאָטלאַנד און וויילס שטאַרבן טויזנ־טער מענטשן פון הונגער. אַגערקענענדיק, אַז אָרעמקייט איז די הויפּט־אורזאַך פון פאַרברעכן, קוקן די פּעטיציאָנערן מיט פאַרוואונדערונג און אומרו ווי ווייניק עס ווערט געטאָן פאַר די אָרעמע, שוואַכע און אַלטע לייט. מיט דער גרעסטער אנטריסטונג באַטראַכטן מיר דעם באַשלוס פון דעם ערנוועוטן הויז (פּאַרלאַמענט) צו לאָזן אין קראַפט דעם „אָרעם־געזעץ", ניט געקוקט אויף דער גרויסער צאָל באַווייזן וועגן זיין אומקאָנסטיטוציאָנעלן פּרינציפּ, פון זיין אומקריסטלעכן כאַראַקטער און פון זיינע גרויזאַמע און מערדערלעכע ווירקונגען אויף די לוינען פון די אַרבעטער און די לעבנס פון די אונטערטאַנען פון דעם לאַנד...

„אַז ניט געקוקט אויף דער עלנדער און אומדערהערטער לאַגע פון דעם

פאָלק, האָט אייער ערנוועריכע הויז ניט אַרויסגעוויזן קיין נייגונג צו באַשרייבן די מלוכה־אויסגאבן, צו פאַרקלענערן די שטייערן און צו הייבן דעם אַלגעמיינעם וואוילשטאַנד....

„אַז אייערע פּעטיציאָנערן קלאָגן זיך, אַז די אַרבעט־שטונדן, ספּעציעל פון די פאַבריק־אַרבעטער, זיינען פאַרלייגנערט איבער די גרענעצן פון מענטשלעכן אויסדויער; אַז די פאַרדינטע לוינען, נאָכן זיין געצוואונגען צו אַרבעטן אונטער אומנאַטירלעכע אומשטענדן, צו פּראַצעווען אין אָנגעגליטע און אומגעזונטע וואַרשטאַטן, זיינען ניט גענוג צו דערהאַלטן די קערפּערלעכע געזונטהייט פון דעם אַרבעטער און אים באַזאָרגן מיט יענע באַקוועמלעכקייטן, וואָס זיינען אַזוי אומבאַדינקט נויטיק נאָך אַן אומגעהויערן פאַרלוסט פון פיזישער ענערגיע.

„אַז אייערע פּעטיציאָנערן ווענדן אויך די אויפמערקזאַמקייט פון אייער ערנווערטן הויז אויף די הונגער־לוינען פון די לאַנדווירטשאַפטלעכע אַרבעטער און באַטראַכטן מיט גרויל און צאָרן די נידעריקע איינקונפטן פון יענע, וואָס שאַפן מיט זייער פּראַצע די נאַרונג פון דער גאַנצער באַפעלקערונג.

„אייערע פּעטיציאָנערן באַדויערן אַמטיפסטן די עקזיסטענץ פון מאָנאָפּאָליעס אין דעם לאַנד און פאַרדאַמען אויפן אַנטשידנסטן אופן די באַשטייערונג פון סחורות,, וואָס ווערן הויפּטזעכלעך פאַרברויכט פון די אַרבעטער־קלאַסן. זיי האַלטן, אַז אויב ד י צ ו ר י ק ר ו פ ו נ ג פ ו ן ד י ק אָ ר ן ־ ג ע ז ע צ ן ו ו ע ט נ י ט ב אַ פ ר י י ע ן ד י אַ ר ב ע ט ע ר פ ו ן ז י י ע ר ע ק י י ט ן ב י ז ד אָ ס פ אָ ל ק ו ו ע ט נ י ט ב אַ ז י צ ן י ע נ ע מ אַ כ ט , ו ו אָ ס ק אָ ן אָ פּ ש אַ פ ן אַ ל ע מ אָ נ אָ פּ אָ ל י ע ס א ו ן א ו נ ט ע ר ־ ד ר י ק ו נ ג . אייערע פּעטיציאָנערן באַציען זיך אויף דעם עקזיסטירנדיקן מאָנאָפּאָל פון דעם וואַל־רעכט, פון פּאַפּיר־געלט, דער באַזיץ פון מאַשינען און באָדן, דער מאָנאָפּאָל פון דער פּרעסע, רעליגיעזע פּריווילעגיעס, דער מאָנאָפּאָל אויף פאַרקער־מיטלען און אַ גרויסע צאָל אַנדערע, וואָס זיינען צופיל אויסצורעכענען. אָט די אַלע מאָנאָפּאָליעס ווערן געשאַפן דורך ק ל אַ ס ן ־ ג ע ז ע צ ג ע ב ו נ ג ...."

אָט די צווייטע פּעטיציע האָט שוין קלאָר פאָרמולירט די פאָדערונגען אָפּצושאַפן דעם „אָרעם־געזעץ" און איינפירן פאַבריק־געזעצגעבונג ווי אויך אונטערשטראָכן די נויטווענדיקייט פון דעם איבערגאַנג פון דער מאַכט צום פאָלק. העכער 331,000 אונטערשריפטן זיינען געזאַמלט געוואָרן. דעם 2טן אויגוסט איז די פּעטיציע דערלאַנגט געוואָרן צום פּאַרלאַמענט און איז צוריקגעוויזן געוואָרן. „מיר מעגן שוין פונקט אַזוי אַפּעלירן צו די פעלזן פון גיבראַלטאַר ווי צום פּאַרלאַמענט", האָט געזאָגט אַ ראַדיקאַלער מיטגליד פון פּאַרלאַמענט. לאָרד מאַקאָלעי, דער באַרימטער ענגלישער געשיכטע־שרייבער, האָט ביי דער געלעגנהייט דערקלערט:

„ס'איז געפערלעך איבערצוגעבן די העכסטע מאַכט פון דער מלוכה אין די הענט פון אַ קלאַס, וואָס וואָלט אָן ספק געמאַכט אומפּאַסנדיקע און

סיסטעמאטישע אטאקעס אויף דער זיכערקייט פון אייגנטום."

די טשארטיסטן האבן גלייכצייטיק געדארפט קעמפן קעגן אן אומגע־ווינשטן פארבינדעטן, וואס האט זיך אליין אויף זיי ארויפגעצוואונגען — די בורזשואזע אנטי־קארן־געזעץ ליגע. די גרויסע צאל אגיטאטארס פון דער געלט־רייכער ארגאניזאציע האבן געפרואווט אריבערגעווינען דעם ארבעטער־קלאס דורך די אויסזיכטן אויף ביליקע ברויט און הויבונג פון דעם לעבנס־סטאנדארד, וואס וואלטן געקומען, ווי זיי האבן ארגומענטירט, אלס רעזולטאט פון דער צוריקרופונג פון די קארן־געזעצן. דורך אזעלכע מיטלען האט די בורזשואזיע געהאפט אפצואווענדן די אויפמערקזאמקייט פון די ארבעטער פון דעם טשארטיזם. דאך האבן די טשארטיסטן זייער קלאר פאר־שטאנען די בורזשואזע מאנעווורעס. ביליקער ברויט וואלט געמיינט נידע־ריקערע לוינען, און די ארבעטער האבן זיך ניט געלאזט כאפן אויף דער ווענטקע. די בורזשואזיע האט דעריבער געפרואווט אויסצואיבן א דרוק אויף די מאסן אויף אן אנדער אופן. זי האט ארגאניזירט לאקאאוטס צו פראוואצירן סטרייקס. אין 1842 זיינען טאקע אויסגעבראכן א צאל סטרייקס, נאר זיי האבן אנגענומען א כאראקטער, וואס די בורזשואזיע האט ניט פאראויסגעזען. די פאדערונג צו דעם טשארטער איז איצט געווארן פארבונדן מיט עקאנאמישע פאדערונגען. די סטרייקס האבן אויך געבראכט די טשארטיסטן און די טרייד יוניאנס אין אן ענגערן בונד איינער מיטן צווייטן. א געוויסע צייט האבן די טשארטיסטן אויסגעאיבט א ראדיקא־ליזירנדיקע ווירקונג אויף די יוניאנס, וואס זיינען אליין געשטאנען אן א זייט פון דעם קאמף פאר דעם טשארטער. די אידייע פון א גענעראל סטרייק האט ווידער באשעפטיקט די געדאנקען פון די ארבעטער.

וויליאם בענבאו, א שוסטער און בוך־הענדלער, ווערט באטראכט אלס דער פאטער פון דער אידייע פון דעם גענעראל סטרייק. אין 1831 האט ער אפגעדרוקט א פאמפלעט וועגן דעם גענעראל סטרייק, דער „הייליקער חודש", וואס איז אויפגענומען געווארן פון דער "פור מענ'ס גארדיען". אין משך פון 1838 האט בענבאו אפגעהאלטן מיטינגען איבער גאנץ לאנקשייר. אין אויגוסט 1839 האט מען אים ארעסטירט. צווישן 1838 און 1842 האט זיין פאמפלעט אויסגעאיבט אן אומפאסנדיקן איינפלוס. בענבאו'ס הויפט־אידייען קען מען זען פון דעם ענטפער, וואס ער האט געגעבן אויף דער פראגע: ווי אזוי קענען די ארבעטער זיך באפרייען?

„דורך פראקלאמירן א חודש פון רו, דורך אפשטעלן די ארבעט. מען זאגט אונדז, אז מיר ליידן פון איבער־פראדוקציע. גוט! לאמיר מער נישט פראדוצירן, דעמאלט וועלן די הערשער דערזען, אז א שפע פון עקאנאמישע סחורות איז ניט קיין צרה. מען זאגט אונדז, אז מיר ליידן פון איבער־באפעלקערונג. גוט! לאמיר ציילן און לאמיר זען ווי גרויס עס איז די ארמיי פון ארבעט און ווי נישטיק אין צאל עס איז די פריווילעגירטע מינ־דערהייט. ווען די מאסן וועלן ווארפן די ארבעט וועלן זיי ווערן באוואוסט־זיניק וועגן זייער מאכט, זיי וועלן פארשטיין די וויכטיקייט פון פאראיי־

ניקטער אקציע. כדי די ארבעטער זאָלן האָבן דערפון א נוץ, מוז דער רו־חודש זיין א חודש פון קאָנגרעס, א פאָלקס־חודש, אין וועלכן די נאַציאָנאַלע קאָנווענשאָן וועט אונטערציען א סאַציאַלן סך הכל און וועט באַזיגן און מאַכן א סוף צו דער טיראַניי".

די סטרייק־באַוועגונג איז אויפגעקומען ספּאָנטאַן. די טשאַרטיסטן האָבן ניט גענומען די איניציאַטיווע. די פּאַסירונגען זיינען מערסטנס גע־קומען אומדערוואַרט. דער סטרייק האָט זיך אָנגעהייבן פון מאַנטשעסטער. די טשאַרטיסטישע עקזעקוטיווע האָט אויפגענומען דעם לאָזונג פון דעם „הייליקן" חודש און גערופן אַלע ענגלישע אַרבעטער צו דערקלערן א גע־נעראַל סטרייק. דער רוף האָט געקראָגן א לעבעדיקן אָפּקלאַנג, כאָטש קיין ווירקלעכער גענעראַל סטרייק איז ניט פאָרגעקומען, ווייל אין דער צייט וואָס דער צפון איז בראַוו אַרויסגעקומען, זיינען די דרומדיקע און צענט־ראַלע דיסטריקטן ניט אַרויס.

די פּאַסירונגען פון אויגוסט 1842 האָבן אַרויסגערופן גרויס אומרו־איקייט צווישן די הערשנדיקע קלאַסן. מיט פיר יאָר שפּעטער האָט סער דזשיימס גרעהעם, דער אינערן־מיניסטער, זיך מודה געווען אין פּאַרלאַמענט:

„דאָס יאָר 1842 האָט אונדז געבראַכט פּיינפולע און טרויערדיקע דער־פאַרונגען: א יאָר פון גרויסער נויט. און איצט אַז עס איז שוין אַוועק, קען איך דערקלערן וועגן דער גרויסער געפאַר. וואָס איז געווען די לאַגע אין 1842? דערלויבט מיר אייך איצט אויסצוזאָגן א סוד. מיר האָבן געהאַט אין לאָנדאָן, אין מיטן נאַכט, טשאַרטיסטישע מיטינגען. ריזיקע מאַסן מענטשן, שטאַרק אומצופרידענע, פאַרביטערטע עלעמענטן האָבן זיך געפירט אין א גייסט, וואָס איז א געפאַר פאַר דעם עפנטלעכן פרידן... און וואָס איז געווען די לאַגע אין לאַנקאַשייר?... אַלע מאַשינען זיינען געשטאַנען שטיל... איך בין אומאויפהערלעך געשטאַנען אין פאַרבינדונגען מיט די מיליטערישע באַאַמטע וועגן די זיכערקייט־מיטלען, וואָס דאַרפן גענומען ווערן אָפּצוהאַלטן דעם עפנטלעכן פרידן. מיליטער איז כסדר אַרויסגערופן געוואָרן פון פאַרשיידענע טיילן פון די אינדוסטריעלע צענטערס אויפצוהאַלטן די עפנטלעכע רו... מיינע קאָלעגן און איך האָבן דורכגעלעבט די דריי שרעקלעכסטע חדשים, וואָס אונדז איז נאָך קיינמאָל ביז דעמאָלט ניט אויס־געקומען דורכצומאַכן בנוגע עפנטלעכע ענינים..." (האַנסאַרד, „פּאַרלאַמענ־טאַרישע דעבאַטן", פעברואַר 1846, ז. 718. ביר'ס „היסטאָרי אָוו בריטיש סאָשעליזם", ז. 150).

ווען דער סטרייק האָט אָנגעהייבן זיך אויסוועפּן, איז איר פירער, פּירגוס אָ'קאָנאָר, אַנטלאָפן און איבערגעלאָזט די באַוועגונג צו זיך אַליין. די רעגירונג האָט דורכגעפירט העכער 1,500 אַרעסטן. אין אָקטאָבער 1841 האָט מען געמשפּט 651 פון די אַרעסטירטע.

דער דורכפאַל פון דעם „הייליקן חודש" האָט דעזאָרגאַניזירט די באַוועגונג. דער טשאַרטיסטן־פאַרבאַנד האָט שנעל פאַרלאָרן מיטגלידער. בלויז דריי אָדער פיר טויזנט זיינען פאַרבליבן אין 1843. די ירידה פון דער

באַוועגונג איז פאַרשנעלערט געוואָרן דורך דעם פעריאָד פון דעם אינדוס־טריעלן אויפשוואונג, וואָס האָט געדויערט פון 1843 ביז 1846. די אַנטוישטע אַרבעטער האָבן זיך ווידער אָפּגעקערט פון דעם פּאָליטישן קאַמף און אָפּגעגעבן זייער ענערגיע צו דער טרייד יוניאָן און קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג. אין יענער צייט האָט זיך עס אַנטוויקלט די ריכטונג און טשאַר־טיזם, וואָס האָט גערופן די אַרבעטער „צוריק צום באָדן."

די סאָציאַלע פּראָגראַם פון די טשאַרטיסטן

מיר האָבן שוין געזען, וואָס פאַרא פאַרשידנאַרטיקע עלעמענטן עס האָבן זיך געפונען צוזאַמען אין דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג. אָט דער צוזאַ־מענשטעל האָט זיך אַרויסגעוויזן ניט נאָר אין די מיינונגס־פאַרשידנקייטן איבער טאַקטישע פראַגן, נאָר אויך איבער דער טשאַרטיסטישער פּראָגראַם. זייער סאָציאַלע פּראָגראַם איז געווען אומקלאָר און ניט רייף, סיי ביים רעכטן סיי ביים לינקן פליגל. פונדעסטוועגן וואָלט געווען אַ גרויסער טעות צו גלויבן, אַז די קראַפט פון טשאַרטיזם איז געלעגן בלויז אין זיין פּאָליטישער פּראָג־ראַם אַליין, און דערפאַר אים באַטראַכטן אַלס אַ בורזשואַז־ראַדיקאַלע באַווע־גונג, אַ שטעלונג, וועלכע איז אַ לאַנגע צייט אויסגעדריקט געוואָרן פון בור־זשואַזע געשיכטע־שרייבער.

עס וואָלט זיין פונקט אַזוי פאַלש אָנצונעמען די קעגנזעצלעכע שטעלונג פון די וועבס'עס, וואָס באַטראַכטן דעם טשאַרטיזם פאַר אַן אומוויכטיקער עקאָנאָמישער באַוועגונג אָן שום שייכות מיט פּאָליטיק. פאַר די פאַבריק־אַרבעטער פון צפון, איז דער טשאַרטיזם געווען, ווי סטעפענס דריקט זיך אויס, אַ מעסער־און־גאָפּל פראַגע. דער טשאַרטער מיינט גוטע שפּייז, אַ גוטע הויז, גוטע שכירות און אַ קורצער אַרבעטס־טאָג. ענגעלס האָט געזאָגט וועגן טשאַרטיזם:

„די זעקס פונקטן (פון דער טשאַרטיסטישער פּראָגראַם)... זיינען פאַר דעם פּראָלעטאַריער קריגס־געשריי פון די טשאַרטיסטן". (די לאַגע פון דעם אַרבעטער קלאַס אין איינגלאַנד אין 1844, ז. 235).

די אַלגעמיינע פּלאַטפאָרמע פון דער באַוועגונג איז געווען אַלגעמיינע וואַל־רעכט. וואָס וועט אָבער זיין נאָכדעם, ווי די אַלגעמיינע וואַל־רעכט וועט דערגרייכט ווערן? וואָס פאַרא אָרדנונג זאָל דעמאָלט געשאַפן ווערן? אָט די פראַגן האָבן געקראָגן פאַרשיידענע ענטפערס פון די פאַרשיידענע טיילן פון דער באַוועגונג.

לאָוועט, שטאַרק באַאיינפלוסט פון אָועז, האָט געגלויבט, אַז סאָציאַליזם קען בלויז איינגעפירט ווערן דורך דער קאָאָפּעראַציע פון קלאַסן. אָ'ברייען, אַ צווייטער פירער פון לינקן פליגל (1805-64), איז אויך געווען באַאיינפלוסט פון די אוטאָפּיסטן, און ספּעציעל פון אַ בוך וועגן באַבעף'ן, וואָס ער האָט איבערזעצט אין איינגליש. אין דעם טשאַרטיסטן־קאַמף האָט אָ'ברייען געזען

דעם קאַמף אָפּצושאַפן אינגאַנצן דעם קאַפּיטאַליזם. זיינע מיינונגען וועגן דעם קלאַסן־כאַראַקטער פון רעגירונג זיינען זייער אינטערעסאַנט:

„...די רעגירונג ווערט געשאַפן פון די קאַפּיטאַליסטן צו באַשיצן זייערע אַרויסגעפּרעסטע פּראָפיטן, רענט־געלט און אַרויפגעלייגטע לאַסטן אויף דעם אַרבעטנדיקן פאָלק... די רעגירונג איז זייער וועכטער, און די מענטשן, וואָס אַרבעטן זיינען די אונטערדריקטע... אין איינגלאַנד איז די רעגירונג געשאַפן געוואָרן פאַר די אויבערשטע און מיטעלע קלאַסן, ד. ה., פאַר די וואָס לעבן פון רויבעריי און גזוואַלט. אַזוי לאַנג ווי די רעגירונג בלייבט אין זייערע הענט... וועלן מיר ניט זיין בכוח דורכצופירן אפילו די קלענסטע פּראַקטישע רעפאָרם".

דאָך האָט זיך די פאָרשטעלונג פון סאָציאַליזם פאַרמישט בּאַ אָ'בריינ'ען מיט די אידייען פון „אַרבעטס־געלט" און „אויסטויש־באַזאַרן" אָדער סחורה־הייזער, וואו יעדער אַרבעטער ברענגט דעם פּראָדוקט פון זיין אַרבעט און קריגט פאַר דעם די סחורות, וואָס ער דאַרף. ער האָט ניט פאַרשטאַנען די היסטאָרישע ראָלע פון קאַפּיטאַליזם און פּראָלעטאַריאַט. ניט געקוקט אויף דעם, איז אָבער גענוג צו פאַרגלייכן די מוטיקע רעוואָלוציאָנערע רעדעס פון אָ'ברייען מיט די לאַקרעץ־זיסע און קלאַסן־פרידלעכע רייד, ווי צ. ב. פון אַ רעמזי מאַקדאָנאַלד, צו באַגרייפן דעם טיפן אונטערשייד צווישן די פּראָלעטאַרישע פירער פון טשאַרטיזם און די היינטיקע פירער פון דער לייבאָר פּאַרטיי, וואָס באַשיצן, הינטער אויגן־גלאָצערישע פרומע אָנשטעלן, די אינטערעסן פון דער איינגלישער בורזשואַזיע.

אַ מער קלאָרן באַגריף וועגן דעם צוזאַמענהאַנג צווישן סאָציאַליזם אַלס דער ציל פון דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג און דעם פּאָליטישן קאַמף פון דעם פּראָלעטאַריאַט האָט געהאַט דזשאָרדזש דזשוליאַן האַרנעי. פאַר אים איז דאָס וואַל־רעכט געווען בלויז אַ מיטל צום ציל פון קריגן „אַלגעמיינע גלייכהייט אין די לעבנס־באַדינגונגען". ער האָט אָבער געהאַט בלויז אַ קליינע גרופּע אָנהייננגער, און זייער רעוואָלוציאָנערע טאַקטיק (ניט פּעטי־ציעס, נאָר באַוואַפנטער אויפשטאַנד) איז געווען אַ סך מער פאָרטגעשריטן פון די אַרבעטער־אידייען פון יענער צייט. האַרנעי, שפּעטער אַ פריינט פון מאַרקס און ענגעלס, איז געווען אַ מיטגליד פון דעם ערשטן אינטערנאַציאָנאַל.

דער באַליבטסטער און איינפלוסרייכסטער פירער פון די מאַסן איז געווען אָ'קאָנאָר, דער רעדאַקטאָר און אַרויסגעבער פון דעם „נאָרדערן סטאַר", דער טשאַרטיסטישער צענטראַל־אָרגאַן. ער איז ניט געווען קיין סאָציאַליסט. „איך בין ניט קיין סאָציאַליסט און ניט קיין קאָמוניסט", האָט ער דערקלערט. ער האָט געהאַלטן, אַז קליינע פּויערשע באַלעבאַטישקייטן זיינען נוצלעך און נויטיק. בלויז ווען ער זאָל אויך זיין אַ קליין־באַזיצער, קען דער אַרבעטער האָבן די מעגלעכקייט צו פאַרווענדן „זיין אַרבעט און זיין קאַפּיטאַל מיטן גרעסטן פּאַרטייל און פאַר זיין אייגענעם נוצן". אָ'קאָנאָר'ס אידעאַל איז געווען צוויי אַקער לאַנד פאַר יעדערן מיט אַ קליין הויז און דער נויטיקער אויסשטאַטונג.

נאָכן דורכפאַל פון דעם הייליקן חודש, ווען דער טשאַרטיזם איז שוין

געגאַנגען באַרג־אַראָפּ, האָט אָ׳קאָנאָר אַרויסגערוקט זיין פּלאַן פון צעטיילן דעם באָדן צווישן די ארבעטער דורך גרינדן קאָאָפּעראַטיווע לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָלאָניעס. דער פּלאַן איז אָנגענומען געוואָרן פון דעם טשאַרטיסטן־קאָנגרעס און האָט פאַר אַ צייט אפילו דעם טשאַרטער אַליין פאַרשטופּט אין הינטערגרונט. אַרום 75,000 מענטשן האָבן איינגעקויפט די אַקציעס פון די קאָאָפּעראַטיוון. די לאָזונג „צוריק צום באָדן" איז געוואָרן זייער פּאָפּולער. ער האָט צוגעצויגן די הויז־ארבעטער, האַנטווערקער און ארבעטער, וואָס זיינען ניט לאַנג צוריק אָפּגעריסן געוואָרן פון באָדן און נאָך אַלץ געטרוימט וועגן אומקער צו די פאַרגאַנגענע צייטן. אָבער עס מוז געזאָגט ווערן, אַז אָ׳קאָנאָר׳ס רעאַקציאָנערע און קליין־בירגערלעכע אוטאָפּיע האָט אויך געפונען אַ סך אָנהייגער צווישן די פאַבריק־ארבעטער. מען קען דאָס דערקלערן דערמיט, וואָס געוויסע טיילן פון דעם פאַבריק־פּראָלעטאַריאַט, וועלכע דער קאַפּיטאַליזם האָט נאָך אינגאַנצן ניט איבערגעפורעמט (קיין סך אַזעלכע זיינען ניט געווען אין דעם אינדוסטריעלן צפון), האָבן געטיילט די אילוזיעס וועגן אומקערן זיך צום באָדן. אַ חוץ דעם האָבן די הויך־קוואַליפיצירטע ארבעטער, די ארבעטער־אַריסטאָקראַטיע פון יענער צייט, געגלויבט, אַז אָ׳קאָנאָר׳ס ערד־רעפאָרם וועט מיינען העכערע שכירות פאַר יענע, וואָס וועלן פאַרבלייבן אַרבעטן אין די פאַבריקן. אין 1848 איז פינאַנציעל צוזאַמענגעבראָכן אָ׳קאָנאָר׳ס לאַנד־אָרגאַניזאַציע. דערביי איז פאַרלאָרן געגאַנגען אויך זיין גאַנצער פּריוואַטער פאַרמעגן.

אין 1850 האָט מאַרקס געשריבן וועגן אָ׳קאָנאָרן:

„ער איז געווען פון דער נאַטור קאָנסערוואַטיוו און האָט געטראָגן אַ העכסט־אַנטשלאָסענע שנאה צום אינדוסטריעלן פאָרטשריט און דער רעוואָלוציע. אַלע זיינע אידעאַלן זיינען גרינדלעך פּאַטריאַרכאַליש און קליין־בירגערלעך".

דער דריטער פּעריאָד פון דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג

דער קאָמערציעלער קריזיס און די פּאַרלאַמענטאַריסטישע וואַלן פון 1847, דער הונגער אין אירלאַנד, און, איבער אַלץ, די רעוואָלוציע פון פעברואַר 1848 אין פראַנקרייך, האָבן געגעבן אַ נייעם שטויס פאָראויס דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג. די ארבעטלאָזע אין איינגלאַנד זיינען געוואָרן אומרואיקער, זייער לאָזונג „ברויט אָדער רעוואָלוציע" איז געווען דער לאָזונג פון אַלץ גרעסערע מאַסן, וואָס זיינען געוואָרן אַלץ קריגערישער. אַ סך באַגריסונג־רעזאָלוציעס זיינען געשיקט געוואָרן צו די פראַנצויזישע רעוואָלוציאָנערן.

אויף אָ׳קאָנאָר׳ס אָנווייזונג האָט אַ טשאַרטיסטישע קאָנווענשאָן באַשלאָסן דעם דריטן אַפּריל, 1848, איבערצוגעבן אַ נייע פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט, ענלעך צו דער פון 1842. עס איז געזאַמלט געוואָרן אַ מיליאָן מיט 975 טויזנט אונטערשריפטן, כאָטש די טשאַרטיסטן האָבן צוערשט אָנגעגעבן

די צאָל אונטערשריפטן אַלס פינף מיט אַ האַלב מיליאָן. ס'איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז אין פאַל פון זיין צוריקווייזונג זאָל פאַררופן ווערן אַ נאַציאָנאַלע פאַרזאַמלונג, וואָס זאָל האָבן אירע זיצונגען ביז דער טשאַרטער וועט ווערן דאָס געזעץ פון לאַנד. אַ גיגאַנטישער מיטינג איז אָרגאַניזירט געוואָרן אויף דעם 10טן אַפּריל אויף קעניגגטאָן גרין צו מאַרשירן פון דאָרטן צום פּאַרלאַמענט אין אַ דעמאָנסטראַציע פאַר דער פּעטיציע.

די רעגירונג האָט שטאַרק איבערטריבן די וויכטיקייט פון דעם מיטינג. 170,000 ספּעציעלע פּאָליסלייט זיינען איינגעשוואוירן געוואָרן פאַר דעם טאָג און זיינען באַוואַפנט געוואָרן מיט דובינקעס. עס זיינען באַוואַפנט געוואָרן 2,000 רעגירונגס־באַאַמטע און ארום 700,000 סאָלדאַטן און מאַטראָזן זיינען קאָנצענטרירט געוואָרן אין לאָנדאָן. אַרטילעריע־אָפּטיילונגען זיינען אויסגע־שטעלט געוואָרן אין פאַרשיידענע פּונקטן פון שטאָט און אַ צאָל שיפן זיינען געהאַלטן געוואָרן גרייט צו ברענגען נייעם מיליטער. קלויסטערס זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין באַראַקן און אַלע מיטינגען אונטערן פרייען הימל, פאַר וועלכן צוועק עס זאָל ניט זיין, זיינען פאַרבאָטן געוואָרן. די שעפּער און קלענערע פאַבריקן פון לאָנדאָן זיינען צוגעשלאָסן געוואָרן דעם 10טן אַפּריל און די גאַסן זיינען געווען פאַרפּלייצט מיט באַוואַפנטע מענטשן. אָט די אַלע צוגרייטונגען זיינען געמאַכט געוואָרן אויפ'ן באַפעל און אונטער דער אָנפירונג פון דעם 79 יאָריקן אַלטן „אייזערנעם" הערצאָג וועלינגטאָן. 10 אַזייגער אינדערפרי האָבן זיך די דעלעגאַטן צו דער טשאַרטיסטישער קאָנ־ווענשאָן באַגעגנט אין קעניגגטאָן גרין, וואו די ארבעטער האָבן זיך פאַר־זאַמלט. בראש פון דער פּראָצעסיע האָט געזאָלט פאָרן אַ קאַרעטע מיט פיר פערד, דעקאָרירט מיט פאָנען, וואָס האָט געדאַרפט פירן די פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט.

דאָך איז די דעמאָנסטראַציע געווען אַ דורכפאַל. ניט מער פון דרייסיק ביז פערציק טויזנט מענטשן זיינען געקומען. די טשאַרטיסטישע פירער האָבן דעריבער אַליין צוריקגערופן די פאַרבאָטענע דעמאָנסטראַציע צום פּאַרלאַ־מענט. אָ'קאָנאָר האָט גערופן די ארבעטער זיך רואיק פאַנאַנדערגיין און צו געווינען זייער זיג דורך איבערגעלייגטקייט און פאָרזיכטיקייט. דער פּאַרלאַ־מענט האָט צום דריטן מאָל אָנטשידן צוריקגעוויזן די פּעטיציע. דעם 12טן אַפּריל איז אָנגענומען געוואָרן אַ געזעץ פאַר דער פאַרזיכערונג פון דעם טראָן און דער רעגירונג, וואָס באַשטראָפט מיט תפיסה פאַר אויפהעצערישע רעדעס. דעם 13טן מאי האָט די רעגירונג אויפגעלייזט די קאָנווענשאָן, וואָס האָט זינט דעם ערשטן מאי זיך אָנגערופן נאַציאָנאַלע פאַרזאַמלונג. פון מאי ביז אָקטאָבער האָט זיך פאַרפּלייצט איבער גאַנץ איינגלאַנד דער טעראָר פון דער קלאַסן־גערעכטיקייט. ניינציק פּראָמינענטע טשאַרטיסטן זיינען פאַר־שפּאַרט געוואָרן אין תפיסה, אָ'קאָנאָר'ס קאָאָפּעראַטיווער לאַנד־פּלאַן האָט געפּלאַצט, בשעת אין פּאַריז, בערלין און ווין האָט געזיגט די רעאַקציע. דער דורכפאַל פון 10טן אַפּריל האָט אָן ספק דערלאַנגט אַ שווערן קלאַפּ דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אויפן קאָנטינענט. וועלינגטאָנס האַנדלונגען אין

לאָנדאָן האָבן געהאָלפן קאַוואַינאַקן צו צעשמעטערן דעם יוני־אויפשטאַנד פון דעם פּאַריזער פּראָלעטאַריאַט.

דער טשאַרטיזם האָט ניט געקענט קומען צו זיך פון דעם קלאַפּ, כאָטש אַ צאָל פאַרזוכן זיינען געמאַכט געוואָרן אים צוריק אויפלעבן. נאָכדעם ווי דער „נאָרדערן סטאַר" האָט אויפגעהערט צו דערשיינען, האָט ערנסט דזשאָונס געגרינדעט די „פּאָלקס־צייטונג" (1852-4). אָ'קאָנאָר איז געשטאָרבן אין 1855, ראָבערט אָוען אין 1858. די לעצטע ווירקזאַמע טשאַרטיסטישע אָרגאַניזאַציעס זיינען זיך פאַנאַנדערגעפאַלן אין 1854.

IV.

די היסטאָרישע ראָלע פון טשאַרטיזם און די אורזאַכן פון זיין דורכפאַל

מיר האָבן געזען, ווי אייננג עס זיינען צוזאַמענגעפאַלן אין דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג די פּעריאָדן פון פּאָרטשריט און ירידה מיט די פּעריאָדן פון אינדוסטריעלן קריזיס און אינדוסטריעלן וואוילשטאַנד (פּראָספּעריטי). נאָכ'ן קריזיס פון 1847, וואָס האָט פאַנאַנדערגעלאָזן די לעצטע פלאַמען פון טשאַרטיזם, איז איינגלאַנד אַריינגעטראָטן אין אַ פערטל יאָרהונדערט פון אינדוסטריעלן אויפשוואונג. די 1848 רעוואָלוציע אין פראַנקרייך און דייטשלאַנד האָבן פאַרקריפּלט די אינדוסטריען פון יענע לענדער און געהאָלפן די ענגלישע קאַפּיטאַליסטן ארויסשטופּן זייערע קאָנקורענטן פון די אַזיאַטישע און אַמעריקאַנישע מערק. דער זיג פון פרייען האַנדעל (מיט דער צוריקרופונג פון די קאָרן־געזעצן אין 1846) האָט באַצייכנט דעם טריאומף פון דער אינדוסטריעלער בורזשואַזיע. צוליב דער העכערער אינדוסטריעלער אנטוויקלונג פון איינגלאַנד איז דער פרייער האַנדל געווען פאַר זיי פון גרעסערן פּאָרטייל, ווייל ער האָט פאַרזיכערט די איינגלישע אונטערנעמער אַן איבערגעוויכט אין זייער קאָנקורענץ־קאַמף פאַר אויסלענדישע מערק. דער פרייער האנדל האָט זיי גאַראַנטירט ביליקע רויע מאַטעריאַלן און שפּייז.

אין משך פון דעם פּעריאָד פון אינדוסטריעלן וואוילשטאַנד, ווען די שכירות האָבן געהאַלטן אין וואקסן, איז דער איינגלישער פּראָלעטאַריאַט געוואָרן אַלץ מער און מער „בורזשואַז". שרייבנדיק צו מארקס'ן דעם 7טן אָקטאָבער, 1858, האָט ענגעלס געזאָגט:

„דער ענגלישער פּראָלעטאַריאַט ווערט אַלץ מער און מער אַזוי בורזשואַז, אַז עס קוקט אויס ווי אָט־דאָס סאַמע בורזשואַסטע לאַנד וויל פאַרמאָגן אַ בורזשואַזע אַריסטאָקראַטיע און אַ בורזשואַזן פּראָלעטאַריאַט אַלס צוגאָב צו דער בורזשואַזיע גופא. אין אַ לאַנד, וואָס עקספּלואַטירט די גאַנצע וועלט איז עס ביז אַ געוויסן גראַד באַרעכטיקט.

„אין משך פון דעם פּעריאָד פון איינגלאַנד'ס אינדוסטריעלן מאָנאָפּאָל האָט דער איינגלישער ארבעטער־קלאַס געוויסערמאסן אויך גענאָסן פון די

געווינסן פון דעם מאַנאָפּאָל... און דאָס איז די סיבה, פאַרוואָס עס איז ניט געווען קיין סאָציאַליזם אין ענגלאַנד. זינט דעם אָפּשאַפן פון אָוועניזם". (ענגעלס, „די לאַגע פון דעם ארבעטער קלאַס", פאָררעדע צו דער אויסגאַבע פון 1892.)

די ענגלישע בורזשואַזיע, וואָס האָט געשניטן די פרוכט פון אינדוסט־ריעלן אויפשוואונג און פון איר דאָמינירנדיקער פּאָזיציע אויף דעם וועלט־מאַרק, האָט זיך געקענט פאַרגינען צוואַרפן גרעסערע ברעקלעך די ארבעטער און דערמיט זיי צו צוימען. פון דער צווייטער זייט האָט די עמיגראַציע (צווישן 1848 און 1854 האָבן אַרויסגוואַנדערט פון ענגלאַנד צוויי מיט אַ האַלב מיליאָן מענטשן), וואָס האָט זיך באַדייטנד פאַרגרעסערט נאָך דער אַנטדעקונג פון גאָלד אין אויסטראַליע, אָוועקגענומען די סאַמע ענערגישע עלעמענטן פון דער ארבעטער־באַוועגונג און גלייכצייטיק געהאָלפן הויבן די שכירות פון די ארבעטער, וועלכע זיינען פאַרבליבן אין לאַנד.

דער באַגרענעצטער „קראַפט" טרייד יוניאָניזם, וואָס איז געווען ניט פריינטלעך צום פּאָליטישן קאַמף און געפּרעדיקט האַרמאָניע פון אינטערעסן צווישן די באַלעבאַטים און די ארבעטער, האָט ווידער אויפגעלעבט. די אר־בעטער־באַוועגונג האָט אויף לאַנגע יאָרן פאַרלאָרן איר רעוואָלוציאָנערן כאַ־ראַקטער. דאָס געזעץ פון דעם צען שעהדיקן ארבעטס־טאָג, וואָס איז דורכ־געפירט געוואָרן אין 1847 מיט דער הילף פון די קאָנסערוואַטיוון „זיך דער־מיט אָפּצורעכענען מיט דער בורזשואַזיע", האָט אויך געווירקט אין דער זעלבער ריכטונג.

אַ צאָל קאָנסערוואַטיוון, ווי די רעווערענדס דזש. ר. סטעפענס און אָאַסטלער, זיינען געווען אין די רייען פון דער טשאַרטיסטן־באַוועגונג און אפילו אין איר לינקן פליגל. זיי האָבן פאַרטראָטן די אידייען פון די אַלט־פרענקישע לאַנד־באַזיצער, וואָס זיינען געטריבן געוואָרן אין די אָרעמס פון די טשאַרטיסטן אין פּראָטעסט קעגן קאַפּיטאַליזם, וועלכער פאַרניכטעט די „פריילעכע ענגלאַנד". אָאַסטלער איז געווען אַן אויסגעצייכנטער פאַר־טרעטער פון דער גרופּע. „איך בין אַ טרייער אונטערטאַן פון דער קעניג;" האָט ער געזאָגט. „איך בין אַ פריינט פון דער אַריסטאָקראַטיע. איך ער און רעספּעקטיר די נאַציאָנאַלע קירך. אָבער ווען די אינסטיטוציעס הערן אויף צו זיין באַשיצער פון דעם פאָלק בין איך גרייט אויסצושרייען מיט זייערע ערגסטע שונאים: נידער מיט זיי, נידער! זאָל פון זיי ניט בלייבן קיין געדעכעניש!"

די טשאַרטיסטן האָבן פולשטענדיק איגנאָרירט די סאַמע וויכטיקסטע פאָדערונג פון דעם ארבעטער־קלאַס, די פאָדערונג פאַר דעם 10 שעהדיקן ארבעטס־טאָג, כאָטש די פאַרווירקלעכונג פון דער פאָדערונג האָט אין אַ גע־וויסן זין געראַטעוועט די בורזשואַזיע פון דער רעוואָלוציע, וואָס האָט גע־דראָט אויסצוברעכן אין 1848.

ביים אונטערזוכן די אורזאַכן פון דעם צוזאַמענברוך פון טשאַרטיזם, טאָרן מיר ניט פאַרגעסן דעם אינערלעכן כאַראַקטער פון דער באַוועגונג גופא

— די פֿאַרשיידענע עלעמענטן, וואָס האָבן זיך אין איר באַטייליקט, די מיינונגס־פֿאַרשיידנקייטן צווישן זיי, איר אָרגאַניזאַציאָנעלע שוואַכקייט (כאָטש די מיטינגען פֿלעגן באַזוכט ווערן פֿון הונדערטער טויזנטער, זיינען זיי ניט געווען אָרגאַניזירט). אויסערדעם איז ניט געווען קיין געהעריקער קאָנטאַקט צווישן די טשאַרטיסטן און די טרייד יוניאָנס, וואָס האָבן זיך אַנטוויקלט זעלבסטשטענדיק און אָפֿט אַפֿילו באַקעמפֿט די טשאַרטיסטישע באַוועגונג.

מיר האָבן געזען, אַז דער טשאַרטיזם האָט ניט געהאַט קיין קלאָרע סאָציאַלע און עקאָנאָמישע פּראָגראַם. דער סאָציאַליזם איז געווען ביי די טשאַרטיסטן, ווי ענגעלס האָט אָנגעוויזן, בלויז אין אַן עמבריאָנישן צושטאַנד. ערשט צו דער צייט פֿון זיין ענדגילטיקן צוזאַמענברוך האָט דער טשאַרטיזם זיך דערנענטערט צום סאָציאַליזם דורך אַזעלכע פֿירער, ווי ערנסט דזשאָונס און האַרנעי. אַ לאָנדאָנער טשאַרטיסטישע קאָנפֿערענץ אין 1851 האָט דערקלערט, אַז אַן ענדערונג אין די פּאָליטישע באַדינגונגען וועט קיינמאָל ניט פּראָדוצירן דעם געווינטשטן רעזולטאַט, סיידן ער וועט באַגלייט ווערן פֿון אַ סאָציאַלער ענדערונג. האַרנעי האָט אַרויסגערוקט דעם לאָזונג פֿון דער „דעמאָקראַטישער און סאָציאַלער רעפּובליק". דזשאָונס און האַרנעי פֿאַרטרעטן די איבערגאַנג־שטופֿע פֿון טשאַרטיזם צום וויסנשאַפֿטלעכן סאָציאַליזם. אין די פֿופֿציקער יאָרן האָט האַרנעי אָפּגעדרוקט די ערשטע איינגלישע איבערזעצונג פֿון דעם „קאָמוניסטישן מאַניפֿעסט". אָט די צוויי זיינען געשטאַנען אין פּערזענלעכן קאָנטאַקט מיט די גרינדער פֿון דעם וויסנשאַפֿטלעכן סאָציאַליזם. אָבער די טשאַרטיסטישע באַוועגונג אַלס אַ גאַנצע האָט ניט געהאַט קיין קלאָרע סאָציאַליסטישע פּראָגראַם באַזירט אויף אַ וויסנשאַפֿטלעכן אַנאַליז. דער פּראָלעטאַריאַט פֿון דער ערשטער העלפֿט פֿון דעם 19טן יאָרהונדערט איז נאָך ניט געווען רייף פֿאַר אַזאַ פּראָגראַם. ניט געקוקט אויף דעם אַלעמען איז זיכער גרויס די היסטאָרישע וויכטיקייט פֿון טשאַרטיזם. דאָס איז געווען די ערשטע ז ע ל ב ס ט ש ט ע נ ד י ק ע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג פֿון דעם פּראָלעטאַריאַט אַלס ק ל אַ ס.

„אָבער אין טשאַרטיזם איז עס דער גאַנצער אַרבעטער־קלאַס, וואָס שטייט אויף קעגן דער בורזשואַזיע און אַטאַקירט קודם כל די פּאָליטישע מאַכט, די פֿעסטונג פֿון געזעצן, מיט וועלכער די בורזשואַזיע האָט זיך אַרומגערינגלט... פֿון דעם מאָמענט אָן איז דער טשאַרטיזם געווען אַ ריינע אַרבעטער־זאַך, פֿריי פֿון אַלע בורזשואַזע עלעמענטן". (ענגעלס, „די לאַגע פֿון דעם אַרבעטער־קלאַס", ז. ז. 228 און 234.)

די טשאַרטיסטן זיינען געווען די ערשטע צו ווייזן די אַרבעטער פֿון דער וועלט „ווי אַזוי דאָס ווערט געמאַכט", ווי אַזוי דער פּראָלעטאַריאַט פֿירט דעם קאַמף פֿאַר זיינע זעלבסטשטענדיקע צילן. די טשאַרטיסטישע באַוועגונג לייקנט אָפּ אָמקלאָרסטן די רעפֿאָרמיסטישע לעגענדע, וואָס איז נאָך היינט ברייט פֿאַרשפּרייט, אַז אין איינגלאַנד ווי אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אַנטוויקלט זיך די אַרבעטער־באַוועגונג אויף פֿרידלעכע און ריין עקאָנאָמישע ליניעס ווייט אָפּגעטיילט פֿון פּאָליטישן קאַמף. דער טשאַרטיזם איז געווען

אן אויסגעשפּראָכענע פּאָליטישע, רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג פון דעם ענגלישן פּראָלעטאַריאַט, וואָס איז באַזיגט געוואָרן דורך דער שטייגנדיקער מאַכט פון ענגלישן קאַפּיטאַליזם. אָבער דער אויפשוואונג פון ענגלישן קאַפּיטאַליזם איז ניט געווען אויף אייביק. ענגלאַנדס אינדוסטריעלער מאָנאָפּאָל איז צוזאַמענגעבראָכן און די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם אין ענגלאַנד, ווי אין דער גאַנצער וועלט, האָט אָנגעהויבן גיין באַרג־אַראָפּ. אין 1926 איז ענגלאַנד אויפגעטרייסלט געוואָרן פון דעם גענעראַל סטרייק. ער איז פאַרראַטן געוואָרן דורך די פירער פון די טרייד יוניאָנס און דער לייבאָר פּאַרטיי. אָבער ער האָט באַוויזן, אַז אין ענגלאַנד היינט־צו־טאָג איז דער באַזיס פאַר אַ רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פון די פּראָלעטאַרישע מאַסן אומפאַרגלייכבאַר ברייטער ווי צו דער צייט פון רעוואָלוציאָנערן טשאַרטיזם. מיר געפינען זיך היינט צו טאָג אין דעם פּעריאָד, ווען די גאַנצע קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם ברעכט צוזאַמען. די קאָמוניסטישע פּאַרטיי פון גרויס־בריטאַניע (ענגלאַנד) האָט אָנגענומען די רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעס פון טשאַרטיזם.

אויף די דערפאַרונגען פון טשאַרטיזם, די ערשטע זעלבסטשטענדיקע פּאַרטיי פון פּראָלעטאַריאַט, האָבן מאַרקס און ענגעלס אויפגעבויט זייער טעאָריע פון דעם קלאַסן־קאַמף. פון דעם טשאַרטיסטישן ביישפּיל האָט דער אַרבעטער־קלאַס זיך אויסגעלערנט די וויכטיקייט פון פאַרכאַפּן די פּאָליטישע מאַכט אַלס דעם וועג צו איינפירן „סאָציאַלן וואוילזיין“, דאָס הייסט, די אומגעשטאַלטונג פון דער געזעלשאַפט אויף נייע יסודות. פון דעם טשאַרטיסטישן ביישפּיל האָט דער פּראָלעטאַריאַט געלערנט די וויכטיקייט פון אָרגאַניזירן די מאַסן־אַקציעס פון דעם אַרבעטער־קלאַס. די טשאַרטיסטן האָבן פאַרנאַכלעסיקט צו אָרגאַניזירן די רעוואָלוציאָנערע טעטיקייט פון די מאַסן. אָ'קאָנאָר האָט געזאָגט: „פיר מיליאָן מענטשן שטייען מיט אונדז. דאָס איז די גאַראַנטיע פאַר אונדזער זיג“. אָבער וואו איז געווען די אָרגאַניזירטע פאַרוואָרצלטקייט אין די מאַסן? פון דער דערפאַרונג פון טשאַרטיזם האָט דער פּראָלעטאַריאַט געלערנט צו אנערקענען די וויכטיקייט פון די באַלדיקע, טאָג־טעגלעכע פאָדערונגען, האָט געלערנט זיך צו באַפרייען פון אוטאָפּיסטישע טעאָריעס, ווי אָ'קאָנאָר'ס לאַנד־רעפאָרם, און באַגריפן די וויכטיקייט פון אַ זעלבסטשטענדיקער קלאַסן־פּאַרטיי פון דעם פּראָלעטאַריאַט.

סוף כל סוף זיינען עס געווען די טשאַרטיסטן, וואָס האָבן געלייגט דעם אידעאָלאָגישן און אָרגאַניזאַציאָנעלן גרונט־שטיין פון אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט: זיי זיינען אַרויסגעטראָטן פאַר אירלאַנד און קאַנאַדע, זיי האָבן זיך באַצויגן מיט דער גרעסטער סימפּאַטיע צום קאַמף פון פּוילישן פאָלק קעגן צאַריזם, אַ צאָל פון די טשאַרטיסטישע פירער, ווי האַרנעי און דזשאָנס, זיינען געווען מיטגלידער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע, די „דעמאָקראַטישע ברודערשאַפט“, און פון דעם ערשטן אינטערנאַציאָנאַל, וואָס האָט געהאַט פאַר אַ ציל די פּראָפּאַגאַנדע פון אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט פון דער רעוואָלוציאָנערער דעמאָקראַטיע.

ניט געקוקט אויף דער אומרייפקייט פון דער טשארטיסטישער פראגראם האבן די גרינדער פון וויסנשאפטלעכן סאציאליזם געזען אין די טשארטיסטן די אמתע פארטרעטער פון דעם פראלעטאריאט. צו פארשמעלצן דעם סאָציאליזם אלס א וויסנשאפטלעכע טעאריע מיטן טשארטיזם אלס די מאסן־באוועגונג פון דעם פראלעטאריאט איז פאר זיי געווען די סאמע וויכטיקסטע פון אלע אויפגאבן.

V.

עקזאמען־פראגן

1. וואס זיינען געווען די קוואלן פון אורשפרינגלעכער אנזאמלונג אין איינגלאנד אין קאנטראסט צו די קוואלן פון סאציאליסטישער אנזאמלונג אין דעם סאוועטן־פארבאנד?

2. וואס זיינען געווען די רעזולטאטן פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע אין איינגלאנד?

3. פארוואס איז די אינדוסטריעלע רעוואלוציע פארגעקומען אין איינלאנד פריער, ווי אין אלע אנדערע לענדער?

4. וואס זיינען געווען די הויפט־טענדענצן אין דער טשארטיסטישער באוועגונג?

5. פארוואס האט די טשארטיסטישע באוועגונג צוזאמענגעבראכן?

6. וואס פארא נייע מאמענטן האט די טעאריע און פראקטיק פון דער אינטערנאציאנאלער ארבעטער־באוועגונג צו פארדאנקען דעם טשארטיזם?

7. פארגלייכט דעם טשארטיזם מיט דער איינגלישער ארבעטער־באוועגונג צו דער צייט פון דעם גענעראל סטרייק.

אביסל ביבליאגראפיע:

דער בעסטער אריינפיר צו דער געשיכטע פון טשארטיזם געפינט זיך אין ענגעלס'עס בוך „די לאגע פון דעם ארבעטער־קלאס אין איינגלאנד אין 1844". (איינגליש). דער טשארטיזם אליין ווערט קורץ באהאנדלט אין קאפיטל 8 „ארבעטער־באוועגונג", נאר דאס בוך אינגאנצן גענומען שילדערט מיט אלע איינצלהייטן, אויפן גרונד פון ענגלס'עס אייגענע באאבאכטונגען און די געדרוקטע קוואלן, די לאגע פון די איינגלישע ארבעטער אין יענער צייט. אין זיין הקדמה שילדערט ער אויסער דעם די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע און זיינע רעזולטאטן.

די אינדוסטריעלע רעוואלוציע און די לאגע פון די פאבריק־ארבעטער אין דער ערשטער העלפט פון דעם 19טן יארהונדערט ווערן אויך באהאנדלט פון מארקס'ן אין זיין ערשטן באנד „קאפיטאל" אין די קאפיטלען וועגן „איינגלישע פאבריק־געזעצגעבונג פון 1833 ביז 1864", (ז. 283), און „אורשפרינגלעכע אנזאמלונג" (ז. 790, פון דער איינגלישער אויסגאבע).

א שילדערונג פון דעם גאנג פון די פאסירונגען אין דער געשיכטע פון טשארטיזם און אן אנאליז פון די אידייען און קאמפן פון דער באוועגונג ווערט

געגעבן אין ט. ראָטשטיינ'ס זייער לעזבארן בוך „פון טשאַרטיזם ביז לייבאָ־ריזם" (איינגליש) (זעט די רעצענזיע אין „לייבאָר מאָנטלי", פעב. 1930).

די סאַמע פולשטענדיקסטע אָפּשאַצונג פון דער טשאַרטיסטישער באַוועגונג, פון איר סאַמע אָנהייב ביזן סוף, געפינט זיך אין דער דייטשער מאָנאָגראַפיע פון הערמאַן שלוטער „די טשאַרטיסטן־באַוועגונג, אַ בייטראַג צו דער סאָציאַל־פּאָליטישער געשיכטע פון איינגלאַנד". די גרונט־אידייען פון דעם ווערק געפינען זיך שוין אין אַ פּאַמפלעט, וואָס איז פון שלוטערן אַרויסגעגעבן געוואָרן אַנאָנים אין מיטאַרבעטערשאַפט מיט ענגעלס'ן: „די טשאַרטיסטן־באַוועגונג אין איינגלאַנד".

די געשיכטע פון די איינגלישע טרייד יוניאָנס ווערט זייער גרינטלעך באַהאַנדלט, נאָר פון אַ פאַביאַנישן שטאַנדפּונקט, און דעריבער מיט פעלערן און מיט אַ קלאַסן־מיטאַרבעטערשאַפט באַלויכטונג, און די „געשיכטע פון איינגלישן טרייד יוניאָניזם", פון סידני און ביטריס וועב. (איינגליש). דער אָפּשטאַם פון טרייד יוניאָניזם ווערט אויך באַהאַנדלט אין „אַ נייער קוק אויף דער געזעלשאַפט", פון ראָבערט אָוען (איינגליש).

וועגן אָוען, דאַרף מען לייענען זיין אייגענעם בוך „לייף", ווי אויך ג. ד. ה. קאָול'ס „דער לעבן פון ראָבערט אָוען" (איינגליש).

אינטערעסאַנטע שטעלן קען מען אויך געפינען אין „אַ געשיכטע פון איינגלישן סאָציאַליזם", פון מאַקס בער (איינגליש).

אַ פאַרגלייך צווישן דער אורשפּרינגלעכער אָנזאַמלונג און דער סאָוועטישער ווירטשאַפט ווערט געמאַכט פון סטאַלינען אין בוך „פּראָבלעמען פון לעניניזם".

ר. וו. פּאָסטגייט'ס „רעוואָלוציע": 1789 ביז 1906 אַנטהאַלט אָפּדרוקן פון אַ צאָל ווערפולע דאָקומענטן.

דזש. ט. און באַרבאַרא האַמאָנד אין „איינגלאַנד אין דער צייט פון די טשאַרטיסטן" ברייינגען אַ צאָל פאַקטן וועגן די סאָציאַלע באַדינגונגען פון דעם פּעריאָד. דאָס בוך איז ניט אַזוי גוט ווי זייער „דאָרף־אַרבעטער, שטאָט־אַרבעטער און קוואַליפיצירטע אַרבעטער" (איינגליש). אַלע זיינע ביכער פאַרמאָגן אַ געוויסן אנשוילעכן מאַטעריאַל, נאָר זיינען דורכגעזאַפּט מיט דער סענטימענטאַלער ליבעראַלער אנשויאונג פון די אויטאָרס.

„די עקאָנאָמישע געשיכטע פון איינגלאַנד", פון שאַרלאָט מ. וואָטערס איז נוצלעך אין אָנצייכענען די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פון דעם פּעריאָד. אַ מער קאָמפּליצירט בוך, וואָס איז געשריבן געוואָרן פון דעם סאַמע קאָנסערוואַטיוון שטאַנדפּונקט, וועלכער פאַרמאָגט אָבער אַ סך פאַקטן וועגן קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג, איז דזש. ה. קלאַפּהעמ'ס „עקאָנאָמישע געשיכטע פון מאָדערנעם איינגלאַנד — די ערשטע אייזנבאַן־ערא" (איינגליש).

עקאָנאָמישע און סאָציאַלע געשיכטע פון איינגלאַנד (1760—1850), פון י. ליבערבערג (אידיש).

געשיכטע פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין מערב־איירָאָפּע. צווייטער טייל (1815—1848), פון פרידלאַנד און סלוצקי (אידיש).

פ אַ ר ל אַ ג :

אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן

שול ביכער:

ק י נ ד ע ר

פארן ערשטן לערניאָר, צוזאַמענגע־
שטעלט פון ד. טאַראנט און ב.
פרידמאַן. (160 זייטן, געבונדן).
פרייז 75 סענט, פאר שולן 45 ס.

ש ט אָ ט

פארן 3טן לערניאָר (48 זייטן).
פרייז 25 סענט, פאר שולן 15 ס.

אונדזער שול

פארן דריטן און פערטן לערניאָר,
פרייז 40 סענט, פאר אונדזערע
שולן 20 סענט.

אַ מ ע ר יק ע

פאַרן 4טן לערניאָר (64 זייטן).
פרייז 40 סענט. פאר אונדזערע
שולן 20 סענט.

ערשטער מאַי

פאַרן דריטן און פערטן לערניאָר,
פרייז 10 סענט, פאר אונדזערע
שולן 5 סענט.

צום נייעם לעבן

פארן דריטן לערניאָר (96 זייטן).
פרייז 45 סענט, פאר אונדזערע
שולן 20 סענט.

7טער נאָוועמבער

פארן דריטן לערניאָר (96 זייטן).
פרייז 40 סענט, פאר אונדזערע
שולן 20 סענט

אַרבעט און קאַמף

פארן דריטן און פערטן לערניאָר.
פרייז 40 סענט, פאר אונדזערע
שולן 20 סענט.

פּאָליטיש־געזעלשאַפט־לעכע ביכער:

דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן

געשיכטע, אויפגאַבן, צילן. פון
מ. אָלגין. פרייז 30 סענט, פאר
ברענטשעס פון אינט. אַרב. אָרדן
15 סענט.

סאָוועטן־פאַרבאנד בויט סאָציאַליזם

פון מלך עפשטיין. מיט אילו־
סטראַציעס, (128 זייטן). פרייז
50 סענט. פאר ברענטשעס פון
א. אַ. אָ. 30 סענט

אַ נייע אַרבעטער־פעסטונג

וואָס איז אזוינס דער אינטערנאַ־
ציאָנאַלער אַרב. אָרדן און פארוואָס
אַרבעטער דארפן זיך אין אים
אָנשליסן.

סאָציאַלע פאַרזיכערונג

(אין אַמעריקע, אין אנדערע קאַפּי־
טאַליסטישע לענדער און אין סאָ־
וועטן פאַרבאַנד) פון ש. אַלמאַזאָוו
96 זייטן. פרייז 40 סענט, פאר
ברענטשעס פון א. אַ. אָ. 20 סענט.

די מלחמה־געפֿאַר

פון אַלעקסאַנדער ביטעלמאַן. פרייז 20 סענט. פאר ברענטשעס פון א. אַ. אָ. 15 סענט.

קאַפּיטאַליזם — סאָציאַליזם קאָמוניזם

אַ קורס פון 15 לעקציעס. פרייז 50 ס., פאַר סטודענטן פון אַרב. אוניווערזיטעט און מיטגלידער פון א. אַ. אָ. 25 סענט.

דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן

זיינע צילן און אויפגאַבן. אידיש. איינגליש און אנדערע שפּראַכן.

דער אַרבעטער רינג העלפט אָרגאַניזירן מלחמה געגן סאָוועטן־פאַרבאַנד

(די ראָל פון אַבראַמאָוויטשן און דעם אַרבעטער רינג און די אינ־טערווענציע ־ פאַרשווערונגען געגן פּראָלעטאַרישן פאָטערלאַנד).

פּאַלעסטינע, די אַראַבער, דער ציוניזם

פון פּ. נאָוויק. פרייז 50 ס. פאַר אונדזערע ברענטשעס 30 סענט.

פאַרוואָס איר דאַרפט שיקן אייערע קינדער אין שולן ביים א. אַ. אָ.

8 זייטן. פרייז 8 סענט.

מאַרקסיסטישע שטודיר קורסן

די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָ־לוציע.

די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע אין איינגלאַנד און דער טשאַרטיזם.

פרייז 15 סענט א לעקציע. פאר מיטגלידער פון אָרדן 10סענט.

48 זייטן יעדע.

שיינע ליטעראַטור:

מיט געזאַנג צום קאַמף

(לידער מיט נאָטן). צוזאַמענגע־שטעלט און באַאַרבעט פון יעקב שייפער. פרייז 1 דאָלער, פאר מיט־גלידער פון א. אַ. אָ. און פּ. ג. פּ. 60 סענט.

אין פאַרלאַג א. אַ. אָ. געפינען זיך צום פאַרקויף:

קינדער מייסעלעך

כאַווער לעניז האָט געזאָגט. דער פאַבריק קוימען סטרייקט. דער ערשטער גענעראַל. בירא־בידזשאַן. מאַטעלע פון דאָרף איקאָר. די מלחמה אין ניו יאָרק — פון שלמה דאַווידמאַן. זומער אין קינדער־לאַנד. מיר פאָרן אין אַרטעף טעאַטער — פון א. לייב.

ק י נ ד ע ר

פאַרן 2טן לערניאָר צוזאַמענגע־שטעלט פון דבורה טאַראַנט און ב. פרידמאַן. 174 זייטן געבונדן. פרייז 1 דאָלער. פאַר אונדזערע שולן 65 סענט.

פון יענער זייט טייך

(אַ מייסע) פון כאַווער פאַווער. פרייז 75 סענט. פאר שולן 40 ס.

„נ י ו י אָ ר ק"

אַרבעט־פּראָיעקט, ארויסגעגעבן פון מיטלשול גראַדואיר קלאַס פון 1930. פרייז 1 דאָלער, פאר שולן 50 סענט.

„קינדערלאַנד"

(זשורנאַל). אַלטע נומערן 10 ס. אַ נומער, פאַר שולן 5 סענט.

INTERNATIONAL WORKERS ORDER, Inc.

80 FIFTH AVENUE NEW YORK, N. Y.

Myold Printing Co., Inc., 161 Grand St., New York